

Biolog sedan barnsben

Kristina Snuttan Sundell vet det mesta om djurs beteenden

TURBULENT MÖTE

**Ny kritik mot
processen**

SID 6

DÅLIG FORSKNING

**Tidskrifter
jagar resultat**

SID 20

DEBATT OM UGOT

**Åtta skäl
att stoppa projektet**

SID 32

Omvärlden påverkar vår verksamhet

SÅ ÄR DET DAGS igen att tacka er alla för ett passerat läsår. Detta är min sista ruta före sommaren och vi kan nu se fram emot en välförtjänt semester med tid att ägna oss åt annat än jobbet. Det viktigaste är kanske inte vad man gör så länge det bidrar till att ladda batterierna inför nästa läsår.

Det har varit ett år med många framgångar på forskningssidan och med ett fortsatt högt söktryck inför nästkommande termin. Regeringens beslut att bygga ut lärarutbildningarna, vilket för vår del innebär uppemot 1 000 nya utbildningsplatser, blir en stor utmaning. Nya platser ska också attrahera studenter och att så blir fallet är något vi gemensamt måste se till. Maria Jarl, ordförande för Lärarutbildningsnämnden (LUN) har fått uppdraget att tillsammans med fakulteterna och den gemensamma förvaltningen arbeta fram en plan för detta.

Som jag nämnt i många sammanhang så har vi en omvärld som på olika sätt påverkar vår verksamhet. Regeringen har under kort tid tillsatt tre utredningar med betydelse för oss. På utbildningssidan har avgående universitetskanslern Lars Haikola fått uppdraget att se över högskolans kompletta utbud av utbildningar och hur detta uppfyller de behov som finns.

LARS HAIKOLA ska överväga förändringar av utbildningsutbudet för att bättre möta framtidens behov. Frågan är hur denna ambition stämmer överens med hur vi från sektorn tänker kring att utbilda för framtidens arbetsmarknad och hur vi vill att studenternas kompetens ska kunna möta en föränderlig arbetsmarknad? Lars Haikola ska också se på högskolans roll för högre utbildning i relation till andra utbildningsanordnare, till exempel Yrkeshögskolan. I det sammanhanget hoppas jag att man beaktar det vi lyft inom sektorn, nämligen att varje individ måste få utvecklas och att inga utbildningar ska vara en återvändsgränd.

Systemet för kvalitetsutvärdering av utbildningar har länge varit föremål för debatt. Vi hoppas nu att det förslag som förespråkas av Sveriges universitets- och högskoleförbund SUHF – som innebär ett system med större egenansvar och är godkänt av den europeiska kvalitetsorganisationen ENQUA – ska få genomslag hos utredaren Harriet Wallberg-Henriksson som tillika kommer att tillträda rollen som ny universitetskansler.

På forskningssidan kommer vi att från Vetenskapsrådet få förslag till ett nytt

FOTO: JOHAN WINGBORG

resursfördelningssystem, som ska ligga till grund för den 20-procentiga del av de statliga fakultetsanslagen som baseras på prestation. Det kommer sannolikt att bli nya prestationsindikatorer. Vi måste noga följa utvecklingen så att vi på sikt kan öka vår andel av de fakultetsmedel som bygger på prestation.

VID MÖTET den 3 juni beslutade styrelsen också att avsätta 300 miljoner kronor för en tvärvetenskaplig satsning inom globala samhällsutmaningar. För att detta ska bli framgångsrikt måste det vara ni forskare som initierar och driver fram intressanta projekt. Jag hoppas att det är många som ser potentialen i detta, samlar styrkorna och tar tillvara universitetets hela bredd. Genom att på rätt sätt synliggöra och utveckla vår samlade kapacitet har vi här en möjlighet att bli ledande på forskning om globala utmaningar.

Slutligen vill jag framföra min glädje över att universitetsstyrelsen efter omröstning i hörandesamlingen beslutat att till regeringen föreslå att jag får fortsatt uppdrag som rektor i ännu ett par år. Jag vill också tacka för stort stöd i hörandeförsamlingen. Om regeringen ger sitt stöd ser jag fram emot att tillsammans med er alla fortsätta att utveckla Göteborgs universitet fram till halvårsskiftet 2017.

Och nu önskar jag er alla en skön sommar.

PAM FREDMAN

GUJOURNALEN

EN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE

Sommar 2014

**CHEFREDAKTÖR &
ANSVARIG UTGIVARE**
Allan Eriksson 031 - 786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF OCH REPRO
Johan Wingborg 031 - 786 29 29
johan.wingborg@gu.se

GRAFISK FORM & LAYOUT
Anders Euren 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se

MEDVERKANDE SKRIBENTER

Helena Östlund, Helena Svensson,
Carina Elmäng och Monica Havström

KORREKTUR

Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS

GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg

E-POST

gu-journalen@gu.se

INTERNET

www.gu-journalen.gu.se

UPPLAGA

5 900 ex

ISSN

1402-9626

UTGIVNING

7 nummer/år

Nästa nummer utkommer i september 2014

MANUSSTOPP

22 augusti 2014

MATERIAL

För obeställt material ansvaras ej
För ej signerat material ansvarar
redaktionen

Citera gärna, men ange källan

ADRESSÄNDRING

Gör skriftlig anmälan till Ingalill Allvin,
inga-lill.allvin@gu.se

OMSLAG

Kristina Snuttan Sundell, professor i zoofysiologi
Foto: Johan Wingborg

TRYCKERI

Billes Tryckeri AB

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

REKTOR HAR ORDET

2 Omvärlden påverkar högskolepolitiken.

NYHETER

4 Ny policy ska göra Göteborgs universitet mer internationellt.

6 Stort stöd för Pam - men missnöje med processen.

7 Få utländska doktorander vid GU.

8 Drygt hälften av medarbetarna nöjda med gemensamma förvaltningen.

9 1 000 studenter protesterar mot fossila fonder.

10 Välbehövande och hälsa i fokus för ny arbetsmiljöplan.

11 Samhällsvetenskapliga fakulteten hotar dra in pengar från institutioner.

12 Mobil satsning på UB.

13 Så här ska du använda GU:s logga!

SAMTAL MED FORSKARE

14 Jan Turvall om den nya förvaltningslagen.

PROFILEN

16 Snuttan - den folkbildande fiskforskaren.

GU-FORSKARE TYCKER TILL

19 Sälj Big Pharma och satsa på småföretag!

REPORTAGE

20 Finansieringssystemet pressar fram allt sämre artiklar, menar forskare vid GU.

22 Världsunik kurs i mikrokirurgi.

24 Möt Liza Bergström som lämnade Australien för att komma till drömlandet Sverige.

26 Avhandling om stolpverksteknik.

28 Cecilia Bergström drar till Sicilien.

29 Kreativitet är en process utan tydlig början, menar Palle Dahlstedt.

DEBATT

30 Varför använder inte LUN den expertis som finns?

32 Stoppa världsförbättrarna! Det uppmanar forskare vid Sahlgrenska akademien.

34 Nytt om folk

36 Högtidlig professorsinstallation

Timmermannen som blev doktor

Ulrik Hjort Lassen har skrivit en avhandling där han förenar akademisk reflektion med praktiska kunskaper om hur man bygger ett hus.

28

12

Utan fast telefon

UB först ut med mobiler till all personal.

29

Kreativitet får oss att må bra

Det menar Palle Dahlstedt som lär sina studenter ett nyskapande sätt att tänka.

På väg till Sicilien

Cecilia Sandström gräver ut antika boplatser i Monte Polizzo.

Uppvuxen på labbet

Snuttan Sundell har forskat inom zoologi i hela sitt liv.

16

Redaktionen: Jakten på publicering leder till dålig forskning

TRO INTE PÅ allt du läser! Det har väl alla föräldrar sagt till sina barn någon gång. Numera gäller samma sak för den som läser en forskningstidskrift, även om det råkar vara en prestigetidskrift som Nature eller Science.

Enligt alzheimerforskaren Henrik Zetterberg är det till och med extra viktigt att vara misstänksam när det gäller de verkligt högt rankade tidskrifterna. För precis som kvällspresen är de beroende av annonser och måste därför publicera artiklar som lockar läsare. Istället är det i de lite

mindre specialtidsskrifterna de verkligt intressanta resultaten publiceras.

DET HÄR KANSKE INTE gör så mycket, kan man tycka. Men visst är det bekymmersamt om exempelvis Nature publicerar en studie som sedan citeras i DN och GP, diskuteras vid köksbordet och i skolorna, som sedan visar sig vara helt fel.

Men ytterligare ett problem är att forskartjänster och anslag allt oftare baseras på bibliometri, ett kvalitetsmått som alltså kan diskuteras.

I detta nummer presenterar vi också den nya internationaliseringspolicyn. Helena Lindholm Schulz betonar vikten av att ha ett utbud som lockar även studenter utanför EES-området. Men för att det ska lyckas räcker det inte med tjugig marknadsföring, utan viktigare är att erbjuda stipendier.

SAMTIDIGT PÅPEKAR masterstudenten Natalia Múnera Parra från Colombia flera problem som utländska studenter möter, inte

minst svårigheten att få kontakt med svenska studenter. I en annan artikel skriver vi också om att GU, enligt Universitetskanslerämbetet, hör till de lärosäten som är sämst på att attrahera utländska doktorander. Även om det kan finnas brister i Ladok-rapporteringen kan man inte komma ifrån det faktum att GU är sämre på internationell rekrytering.

I nästa nummer skriver vi bland annat om GU:s medverkan i Visby. Dessutom blir det ett större reportage om Ellen Lust. Ha en skön sommar!

Så ska GU bli mer intern

– Vi har en resa att göra, säger prorektor Helena Lindholm Schulz. Vi håller på att bli bättre på att rekrytera internationellt och det visar sig kanske redan i år att mycket har hänt.

Nästan två år efter att Vision 2020 klubbats kommer nu en ny internationaliseringspolicy och handlingsplan.

– Den fyller i det som saknas och rätar ut frågetecken, säger prorektor Helena Lindholm Schulz.

DEN NYA POLICYN, som rektor fattade beslut om i slutet av maj, ersätter den gamla som togs fram i början av 2000-talet av dåvarande professorn i globala studier, Björn Hettne.

Men några större överraskningar kan man inte förvänta sig av policyn.

– Mycket av det som står i *Vision 2020* återfinns i policyn och i de olika handlings- och verksamhetsplaner som finns ute på fakulteter och institutioner, säger Helena Lindholm Schulz. Det som skär igenom visionsarbetet och som kanske är ett av de allra starkaste inslagen i

visionen är internationalisering vilket grundar sig på att vi inte är tillräckligt globaliserade och internationaliserade idag.

Den universitetsgemensamma policyn för internationalisering sträcker sig till 2020 och till den kopplas också en handlingsplan. Att det behövs en ny policy har inte varit självklart, påpekar Helena Lindholm Schulz.

– Men vi har kommit fram till att det är bra med en policy som fyller på och förtydligar hur vi ser på globaliseringsfrågorna. Men egentligen borde internationalisering vara integrerat i vårt sätt att tänka inom utbildning,

forskning och samverkan och inte behöva en egen policy. Men vi är inte där ännu.

Det är inte heller klart vem som gör vad på olika nivåer, menar Helena Lindholm Schulz.

– Det beror på att fakulteterna och institutionerna av helt naturliga skäl har olika förutsättningar och behov. Och de har också olika behov av stöd.

DET ÄR FRAMFÖR ALLT tre områden som GU behöver satsa mer på, framhåller Helena Lindholm Schulz.

1. Ökad extern och internationell rekrytering vid alla nyanställningar. I denna del ingår en satsning på förbättrat mottagande av gästforskare (bland annat fler lägenheter).
2. De kommande åren kommer GU att satsa totalt 300 miljoner

kronor på tvärvetenskaplig forskning om globala samhällsutmaningar (UGOT).

3. Ökad rekrytering av studenter från länder utanför EES-området.

MEN FÖR ATT lyckas krävs ett väl utvecklat språkstöd. Det menar Rhonwen Bowen, som är föreståndare för den nybildade enheten för akademiskt språk.

– Man tar för givet att alla klarar sig obehindrat på svenska och engelska, i både tal och skrift, men så är det inte. Svenskar är i allmänhet duktiga på engelska men många har en övertro på sina kunskaper. Vad som behövs är satsningar för att hjälpa våra lärare att undervisa på engelska.

Helena Lindholm Schulz håller med om att det är viktigt med språkstöd.

ationellt

»Nej, ambitionen är att vara ett globalt universitet och att ha ett socialt ansvarstagande perspektiv på världen.«

”

– Vi gör satsningar på språk- stöd men frågan är hur mycket vi ska göra internt och i samarbete med andra aktörer.

I handlingsplanen står det att GU ska öka i flera olika delar men varför finns det inga mätbara mål?

– Vi har inte haft en sådan diskussion om hur mycket vi bör öka inom olika områden. Vi ska förstås inte vara nöjda med en liten ökning två år i rad utan det måste ske en reell förbättring över tid. Men jag kan idag inte säga vad som är en adekvat nivå att ligga på och hur man i så fall ska nå ett sådant mål i kvantitativa termer.

Ett annat mål är att öka lärar- och administratörsmobiliteten men hur ska det gå till utan extra resurser?

– Vi har under åren gjort stora satsningar på mobilitet och vi kommer även i fortsättningen att utlysa medel för att våra lärare och administratörer ska komma ut.

Ett annat mål är att rekrytera fler studenter från länder utanför EES-området. Förra hösten kom det hit 71 betalande studenter vilket kan jämföras med Lunds universitet som tog emot drygt 200. Så hur ska det gå till rent praktiskt?

– Det handlar inte bara om att ta emot fler betalande studenter utan om att även ta emot fler från våra partneruniversitet. En viktig del är att vi ska ha ett utbud av program som attraherar den här typen av studenter. Flera fakulteter, däribland IT, Handelshögskolan och Samhällsvetenskapliga fakulteten, har redan idag populära program men jag tror vi kan göra lite mer. Jag skulle gärna se fler tvärande program som är inriktade mot exempelvis global hälsa och hållbarhet, områden som vi redan idag är starka på. Men självklart måste vi säkerställa att programmen är av hög kvalitet. Dessutom tror jag att det krävs mer marknadsföring på web-

ben. Men ännu viktigare är att vi kan erbjuda fler finansiering. Vi håller just nu på att se hur vi kan använda Adlerbertska stiftelsen till att utlysa stipendier för inresande studenter utanför EES-området.

Hur väl tar vi egentligen emot internationella studenter idag och vad kan vi göra för att förbättra deras situation?

– Jag har själv haft samtal med flera utländska studenter och deras berättelser gör mig ledsen. Det är sorgligt om de inte känner sig inkluderade i studiemiljön. Vi behöver verkligen diskutera med kårerna hur vi kan bli bättre på att ta hand om våra internationella studenter. Kanske man kan skapa någon form av mentorskap och fadderskap. Men det är frågan om en långsiktig attitydförändring som är allas ansvar. Vi lärare och i högsta ledningen måste föregå med gott exempel och betona att alla är välkomna.

Finns det några särskilda regioner som ni vill inrikta er på?

– Nej, ambitionen är att vara ett globalt universitet och att ha ett socialt ansvarstagande perspektiv på världen. Vi ska också utvärdera våra universitetsövergripande avtal med partneruniversitet och då kommer vi kanske fram till att vi behöver satsa mer på vissa regioner, i exempelvis Nordamerika har vi inte så många avtal. Men vi ska inte bara jobba mot de traditionella, starka områdena i Europa och Nordamerika, inte bara med de växande ekonomierna i Kina och Indien, utan vi ska arbeta med hela världen. Den värderingen ligger helt i linje med den gamla policy som togs fram av Björn Hettne.

**TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG**

Hallå där, Natalia Múnera Parra!

Du kommer från Colombia och är student på masterprogrammet i globala studier. Vad är det bästa med Göteborgs universitet?

– Det är mycket som är bra, exempelvis att mitt program är så tvärvetenskapligt, att studenterna uppmuntras att tänka kritiskt, att vi ofta jobbar i små grupper så att vi lär av varandra och att mina kurskamrater kommer från så många olika kulturer.

– Jag uppskattar också den respektfulla och välkomnande atmosfären, att man värdesätter olikhet, arbetar för jämställdhet och motarbetar varje form av diskriminering. Personalen är alltid vänlig, vare sig det handlar om administratörer, bibliotekarier eller lärare. Campusområdet är också väldigt vackert med grönytor, bibliotek, databaser, studierum och klassrum.

Vad borde Göteborgs universitet bli bättre på?

– Fler studenter på min institution borde uppmuntras att göra sina röster hörda och delta i den internationella miljön. Det har bildats två grupper där de svenska studenterna bara umgås med varandra medan de internationella är i en annan grupp. Det är synd för man missar ju chansen att lära av varandra.

– Väldigt få studenter och lärare kommer från världen utanför Europa. Min institution har heller inget partnerskap med andra institutioner eller organisationer, i Sverige eller Europa, som skulle kunna underlätta för internationella studenter att få praktik, trots att det ingår i kursplanen. Information om partnerskap och praktikansökningar skickas bara till svensktalande studenter.

– Det finns heller inte särskilt mycket information om vad som är på gång vid andra fakulteter, så jag har missat en hel del både akademiska och kulturella evenemang.

Du menar också att svenskundervisningen inte fungerar särskilt väl. Vad borde universitetet göra?

– Internationella studenter skulle kunna uppmuntras att öva svenska i vardagliga situationer och mer avancerade studenter borde erbjudas träning i grupp. Och svenska studenter skulle kanske kunna motiveras mer att hjälpa utländska studenter med språket.

– De svenskkurser universitetet erbjuder idag innebär att 40 studenter på olika nivåer studerar tillsammans. Istället borde kurserna erbjudas i mindre grupper och med olika svårighetsgrad, samt avslutas med examination så att de som går vidare till nästa nivå har ungefär samma kunskaper. Universitetet borde också sträva efter att bli partner med både svenska och europeiska organisationer så att även icke-svensktalande studenter kan få praktik.

Har du några andra förbättringsförslag?

– Skapa jobb inom universitetet för internationella studenter och var mer aktiva när det gäller att hitta bostad åt studenterna. Fler subventionerade matställen behövs också.

– Alla studenter, inte bara internationella, borde också involveras mer i pågående forskningsprojekt. Annonsera disputationer och masteruppsatser så att studenter på alla nivåer, oavsett disciplin, uppmuntras att gå. På så sätt kan de bli engagerade i det akademiska livet vid hela universitetet.

EVA LUNDGREN

FAKTA

I handlingsplanen för särskilda aspekter av internationalisering för perioden 2014–2016 finns fem mål:

- Ökad rekrytering av studenter från länder utanför EES-området
- Fördjupade och fokuserade strategiska områden
- Ökad lärar- och administratörsmobilitet
- Ökad delaktighet i internationella nätverk
- Utvecklat och fördjupat globalt engagemang

»En ovärdig process«

– men starkt stöd för Pam

En klar majoritet av hörandeförsamlingen stödde förslaget att ge Pam Fredman fortsatt förtroende som rektor fram till den 30 juni 2017.

Men en del ledamöter var, liksom förra gången, kritiska till processen.

GU JOURNALEN har skickat en fråga till ett urval ledamöter om hur hörandeförsamlingen fungerade. Svaren visar att flera är kritiska, inte till själva omvalet, men till hörandeförsamlingens roll samt till diskussionen som enligt många gick överstyr.

Styrelseordförande Cecilia Schelin Seidegård menar att beredningsgruppen var enig i sitt beslut om hur valet skulle gå till.

– Från början hade vi inte tänkt ha en hörandeförsamling eftersom det inte krävs. Men universitetsledningen och dekanerna

ILLUSTRATION: ANDERS EUREN

FOTO: LENA HULTBERG
Cecilia Schelin Seidegård menar att det inte var något konstigt med rektorsvalet.

vädjade om det och då ändrade vi oss. Inom akademien är det inte konstigt att ha ett val där man röstar för eller emot ett förslag.

FLERA LEDAMÖTER är dock missnöjda med den snabba processen: på endast två timmar skulle hörandeförsamlingen höra rektor och sedan rösta, för att styrelsen skulle kunna fatta beslut samma eftermiddag. En ledamot, som vill vara anonym, förklarar att han lämnade mötet med ett lågt förtroende för styrelsens förmåga till lyhörddhet och känsla för GU:s organisation:

– Det verkar saknas insikt om vilken skada den här processen kan ge upphov till i organisationen i form av bristande tillit. Däremot kändes det inte som att problematiken påverkat förtroendet för Pam, hon gjorde en tydlig och bra presentation.

En annan ledamot i församlingen menade att hela proceduren kändes ålderdomlig:

– Formen ger intryck av ett större mått av demokrati och inflytande än vad som faktiskt är fallet, och då är det lätt att uppfatta det hela som enbart ett rundningsmärke. Proceduren

hade karaktären av en folkomröstning som inte är beslutande, utan i bästa fall vägledande. Det måste finnas bättre möjligheter att inhämta anställdas och studenters stöd till ett förslag, exempelvis via en enkät eller en remissrunda till institutioner och motsvarande.

Ytterligare en ledamot som vill vara anonym beskrev det som en ”ovärdig process”, med tanke på att det fanns några personer i församlingen som inte vill diskutera något annat än process.

– Om en majoritet av hörandeförsamlingen tycker att det var en bra kandidat, då har också kollegiet sagt sitt.

Kristoffer Hellstrand, vicedekan vid Sahlgrenska akademien, påpekade att han är van att viktiga ställningstaganden först förankras bland kollegor.

- MEN VI FÖRVÄNTADES rösta omedelbart efter rektors programförklaring och vår begäran om extra beredningstid avvisades. Inga andra kandidater till universitetets viktigaste position fick diskuteras, än mindre nomineras. Att hörandeförsamlingen redan vid det förra valet hade protesterat mot den djupt odemokratiska valprocessen verkade styrelsen strunta i – det

»Vi förväntades rösta omedelbart efter rektors programförklaring och vår begäran om extra beredningstid avvisades.«

KRISTOFFER HELLSTRAND

Berner Lindström

Kristoffer Hellstrand

förfarande man nu tillämpade var än mer odemokratiskt.

Det fanns flera skäl till att processen blev så snabb, förklarar Cecilia Schelin Seidegård.

- STYRELSEN ÄR VÄL medveten om kritiken mot rektorsvalet förra gången. Men denna gång handlade det dels om en mycket välkänd kandidat och dels om att det var en fördel att bli klar före sommaren. Dessutom gällde det bara en förlängning av

förordnandet på två år. Vi gjorde därför vårt bästa för att undvika missnöje också denna gång.

Berner Lindström, professor i pedagogik, tycker att processen varit rimlig.

– Givet det mandat man har som medlem i församlingen ser jag inget problem i att omedelbart ta ställning. Sannolikt är jag inte ensam om denna syn, annars hade resultatet av omröstningen blivit ett annat. Jag är ganska övertygad om att jag själv skulle röstat nej till att ge Pam fortsatt förtroende om jag uppfattat att hon misskött sin uppgift. Nu ser jag det inte så, även om jag är starkt kritisk till vissa av de förändringar som genomförts under Pams tid.

Flera ledamöter är också kritiska till att enskilda deltagare tilläts ta upp för mycket mötestid. Det menar bland andra Daniel Brandt, ordförande för Göta studentkår.

– Oftast sade de samma saker om och om igen, för att sedan klaga på att tiden för hörande-församlingen var för kort. Till nästa gång ser vi gärna att Göta studentkår håller i mötet för att säkerställa ett gott mötesklimat.

Inför nästa rektorsval kommer styrelsen att se över processen ännu en gång, lovar Cecilia Schelin Seidegård.

- DET ÄR OERHÖRT viktigt med en beredningsgrupp som fungerar väl. Nästa gång blir det fler kandidater och då är det särskilt viktigt att det ges mer tid för eftertanke och hörande.

Valet innebar ett starkt fortsatt förtroende för Pam Fredman som rektor, förklarar Cecilia Schelin Seidegård.

– Jag vet att Pam Fredman har ett stort förtroende internt. Nationellt har hon också ett väldigt bra rykte så jag kände en stor förtröstan att uppslutningen för rektor skulle vara stark.

**ALLAN ERIKSSON
& EVA LUNDGREN**

FAKTA

Den fråga hörandeförsamlingens ledamöter den 3 juni hade att ta ställning till var: Universitetsstyrelsens förslag är att Pam Fredman förordnas som rektor för Göteborgs universitet från 1 juli 2015 till 30 juni 2017. Stödjer du detta förslag? Av församlingens 67 ledamöter svarade 47 ja, 9 nej, 3 röstade blankt och 8 avstod från att rösta.

Få utländska doktorander vid GU

Andelen utländska nybörjardoktorander var bara 22 procent vid GU under 2013.

Om uppgifterna stämmer är det väldigt dåliga siffror, menar professor Boo Johansson, ordförande i forskarutbildningens utskott.

ANTALET UTLÄNDSKA doktorander har ökat kontinuerligt sedan flera år. I Sverige var andelen doktorander från andra länder 40 procent år 2013, det visar Universitetskanslerämbetets årsredovisning. I tabellen över de lärosäten som har flest utländska nybörjardoktorander hamnar GU nästan sist med ett genomsnitt på 22 procent.

– Det ser inte bra ut, det gör det verkligen inte, säger Boo Johansson. Men jag har ingen förklaring som jag kan dra ur rockärmen utan det här är något som vi tar på största allvar och kommer att ta upp i utskottet för forskarutbildning. Vi behöver först göra en närmare analys av siffrorna. Vi vet att universitet och högskolor med hög andel tekniska ämnen ligger högt, men att vi skulle ligga så pass lågt kan inte stämma.

BOO JOHANSSON menar att det finns brister i Ladok-systemet som kan förklara de stora skillnaderna.

– Man rapporterar inte in i tid utan det sker en eftersläpning och ibland rapporteras det i slutet av studierna. Dessutom misstänker jag att det finns en ovilja att registrera doktorander från andra länder med tanke på att det är känsligt.

Men att Göteborgs universitet skulle vara sämre på att rapportera in stämmer inte, hävdar utredare Ingrid Pettersson på Universitetskanslerämbetet.

– Vi hämtar siffrorna från Ladok som lärosätena har rapporterat in. Men rapporteringen släpar efter, vilket innebär att det brukar tillkomma cirka 3 procent fler doktorander.

GU Journalen har även begärt fram uppgifter om den totala andelen utländska doktorander, fördelat på olika vetenskapsområden vid Göteborgs universitet. Under hösten 2013 var endast 17 procent som kommer från andra länder, vilket kan jämföras med ett genomsnitt

i hela landet på 33 procent. Att andelen är lägre vid Göteborgs universitet beror på att den största andelen utländska doktorander finns inom teknik och naturveten-

för internationella utbyten.

– Jag skulle gärna se fler utländska doktorander. Vi har uppreparande gånger, bland annat i RED ro, identifierat detta problem. Det kan vara så att man behöver göra mer på central nivå för att ge mer stöd och hjälp, exempelvis med att hitta bostäder.

Boo Johansson kommer att ta upp frågan i höst.

»Det ser inte bra ut, det gör det verkligen inte.«

BOO JOHANSSON

skap och vid GU finns det ett fåtal doktorander inom teknik. Inom humaniora och samhällsvetenskap ligger GU relativt bra till men det ser sämre ut inom medicin och vårdvetenskap, med ett medel på 11 procent jämfört med ett genomsnitt i Sverige på 24 procent.

Dekan Olle Larkö har ingen bra förklaring till varför det ser ut så men konstaterar att Sahlgrenska akademien har ett aktivt program

– Det finns många steg i inrapporteringen som behöver granskas för att kunna göra en djupare analys. Och det är ett arbete som vi sätter igång med i september. Om det finns stora systematiska skillnader får vi fundera på vad det kan bero på och komma fram till vad som ska göras.

ALLAN ERIKSSON

Lärosäte	Antal nybörjare 2013	Antal utländska nybörjare	Andel utländska nybörjare (procent)
Totalt	3110	1250	40
Kungliga tekniska högskolan	300	190	65
Sveriges lantbruksuniversitet	90	50	53
Chalmers tekniska högskola	170	80	48
Mälardalens högskola	30	20	47
Uppsala universitet	380	180	46
Stockholms universitet	260	120	45
Luleå tekniska högskola	80	40	45
Karolinska Institutet	370	150	40
Umeå universitet	180	70	39
Lunds universitet	500	170	35
Linnéuniversitetet	40	10	31
Linköpings universitet	170	50	29
Göteborgs universitet	250	60	22
Örebro universitet	60	10	22

Antal och andel utländska doktorandnybörjare fördelat på de lärosäten som hade fler än 10 utländska nybörjare 2013. Källa: Universitetskanslerämbetet.

Utredning om marin verksamhet

► **Elisabet Ahlberg**, dekan på Naturvetenskapliga fakulteten, har fått i uppdrag av rektor att utforma ett förslag på hur Göteborgs universitets fakultetsövergripande maritima verksamhet ska organiseras. Uppdraget ska utgå från utredningar gjorda av Kerstin Johannesson, professor i marin ekologi. Hon har dels gjort en utredning av den övergripande maritima organisationen vid Göteborgs universitet, dels presenterat ett förslag på vision och strategi för marin forskning, undervisning och samverkan.

Tanken är bland annat att Centrum för Havs- och havsforskning, som idag ligger vid Göteborgs miljövetenskapliga centrum, vid årsskiftet ska föras över till Naturvetenskapliga fakulteten och bli den samlande arenan för universitetets maritima verksamhet.

– Det är naturligt att centrumet ligger vid Naturvetenskapliga fakulteten eftersom mest marin forskning bedrivs här, förklarar Elisabet Ahlberg. Samtidigt är det oerhört viktigt att samverka med övriga fakulteter och intresset är glädjande nog mycket stort.

Utredningen ska vara klar senast 1 oktober.

GU måste minska semesterlöneskuld

► **Det finns medarbetare** som inte tagit ut någon semester under 2013, eller endast ett fåtal dagar. Det påpekar Riksrevisionen, som kom till samma slutsats även vid förra revisionen. Enligt universitetets tidigare erfarenhet har medarbetare ibland tagit ut semester men glömt att egenrapportera, vilket innebär att de eventuellt fått både semester och extra lön utbetald.

Mot denna bakgrund har universitetet inlett bland annat följande åtgärder: Med maj månads lön har semesterdagar utbetalats som är utöver dem man får spara.

Listor över det aktuella semesteruttaget på respektive institution/enhet har distribuerats.

Från 31 december 2015 sänks det maximala antalet semesterdagar som får sparas till 35, en minskning från tidigare 40 dagar.

Skagerak ersätter Skagerak

► **Göteborgs nya** forskningsfartyg ska heta Skagerak, precis som det gamla fartyget som snart tjänat ut. Fartyget kommer att ha ny energisnål teknik som i princip innebär att inga avgaser alls släpps ut och det kommer också att kunna köras tyst, så att instrumenten inte störs av buller. Kostnaden är cirka 120 miljoner kronor och fartyget byggs på det polska varvet Nauta i Gdynia. Det beräknas vara färdigt under 2015.

Fler nöjda med GF

Drygt hälften av medarbetarna är i stort nöjda med den gemensamma förvaltningen (GF) och nästan hälften anser att förvaltningen lever upp till de förväntningar som ställs.

– Det är en positiv utveckling jämfört med tidigare år, men fortfarande finns utmaningar och problemområden att arbeta vidare med, säger Josefine Sternvik om enkäten *Universitetsförvaltning 2014* som snart är klar.

FÖR ANDRA ÅRET i rad har synen på Göteborgs universitets centrala administration utvärderats. Resultatet från 2014 års undersökning håller just nu på att sammanställas och är inte färdiganalyserat, men enligt utredaren Josefine Sternvik på enheten för analys och utvärdering pekar det på en klar förbättring i många avseenden.

På det hela taget har medarbetarna mer positiva upplevelser och erfarenheter av gemensamma förvaltningen jämfört med tidigare år.

– De känner bland annat i något större utsträckning att de är mer delaktiga i frågor som berör dem och en större andel upplever att de har fungerande kontaktvägar inom GF.

Den största positiva förändringen är uppfattningen om huruvida det inom gemensamma förvaltningen finns tillräckligt med kunskap och förståelse för universitetets kärnverksamhet.

– Jämfört med tidigare år är det betydligt fler som svarar ja på den frågan samtidigt som det är avsevärt färre som motsätter sig. Men det är fortfarande en förhållandevis stor andel, 35 procent, som inte delar uppfattningen.

ÄVEN OM RESULTATET pekar på en positiv utvecklingstrend finns det en del att jobba vidare med.

– Vid förra undersökningen framkom en hel del konstruktiv och konkret kritik som varit förhållandevis enkel att åtgärda vilket troligtvis gett omedelbara resultat. Det handlar till exempel om bättre tillgänglighet, utökade supportmöjligheter, trevligare bemötande och förbättringar på GU:s hemsida, säger Josefine Sternvik.

»En större andel upplever att de har fungerande kontaktvägar inom GF.«

– Samtidigt tar det givetvis längre tid att råda bot på annan identifierad problematik, exempelvis att skapa en ”vi-känsla” inom hela Göteborgs universitet och arbetet med processutveckling.

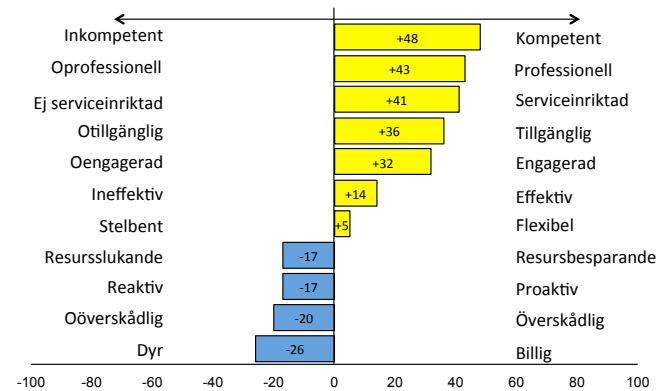
Att årets undersökning utökats och omfattar samtliga personalkategorier ger, enligt Josefine Sternvik, en mer rättvisande och heltäckande bild.

Det finns stora skillnader mellan de olika personalkategorierna. Exempelvis anser 47 procent av administratörerna att GF ligger nära en ideal förvaltning vilket till exempel endast 29 procent av den undervisande personalen håller med om.

Ett genomgående resultat som även gällde 2013 är att ju mer kontakt man har med gemensamma förvaltningen, desto mer positivt inställd är man.

ALLAN ERIKSSON

”Utifrån din samlade erfarenhet av GF, hur uppfattar du förvaltningen utifrån följande aspekter?” (balansmätt)

Figuren redovisar balansmätt för respektive ”motsatsegenskap”. Det innebär att de som har markerat en mer negativ egenskap har subtraherats från dem som bokat för dess motsats (mer positiv egenskap). Ett plusvärde (gul stapel) innebär alltså att en större andel anser att GF bättre karaktäriseras av den positiva aspekten än dess motsatta negativa. Omvänt förhållande gäller för minusvärden (blå stapel).

FAKTA

Universitetsförvaltningsundersökningen (UF) är en återkommande uppföljning av den interna synen på Göteborgs universitets centrala administration. Studien är beställd av universitetsdirektör Jörgen Tholin och genomförs av enheten för analys och utvärdering. I huvudsak består UF av en webbenkät med övergripande frågor om erfarenheter av och uppfattningar om den service som den gemensamma förvaltningen tillhandahåller samt om kvaliteten i dess arbete.

Förra gången bestod urvalet av administrativ- och teknisk personal

samt personer i ledande positioner, men årets undersökning omfattar samtliga personalkategorier. När jämförelser mellan de båda mätarna görs har man anpassat 2013 års urval till 2014 års undersökning.

Totalt svarade 61 procent på undersökningen 2014, men svarsfrekvensen skiljer sig mycket mellan olika personalkategorier. Motsvarande 2013 års urval hamnar 2014 års svarsfrekvens på 76 procent (UF 2013 hade en svarsfrekvens på 78 procent).

Studenter kämpar för fossilfria fonder

Gruppen Fossil Free Göteborgs universitet anser att universitetet ska sluta placera pengar i fossil industri. Den 20 maj lämnade gruppen en namnsamling till rektor som över 1 000 studenter skrivit på.

DET ÄR UNIVERSITETETS fondstyrelse som hanterar frågan om vilka fonder universitetet investerar i och Pam Fredman är ordförande i styrelsen.

– För Göteborgs universitet är hundraårsperspektivet viktigt, och de tar heller inga risker med fondpengar. Med den inställningen tycker vi att det vore en självklarhet att dumpa oljefonderna, säger Moa Karlsson i Fossil Free Göteborgs universitet.

Gruppen anser att Göteborgs universitet, med sin miljöprofil, ska visa vägen genom att bli det första universitetet i Sverige som beslutar att inte ha några placeringar i fossil industri. Alldeles nyligen beslutade det

amerikanska prestigeuniversitetet Stanford att sluta investera i kolindustrin, vilket var följden av en studentkampanj. De hoppas också på sikt kunna dra sig ur fonder som investerar i olja och gas. Stanfords beslut kan sätta press på fler amerikanska universitet.

Den 10 juni sammanträdde fondstyrelsen vid Göteborgs universitet och frågan diskuterades.

– Man kommer att fortsätta utveckla nuvarande placeringpolicy och då särskilt beakta stiftelsernas urkunder samt Göteborgs universitets hållbarhetsperspektiv, säger Tommy Wallhult, economiccontroller vid gemensamma förvaltningen.

GÖTEBORGS UNIVERSITETS miljöchef Eddi Omrcen tycker att det är mycket bra att studenterna engagerar sig i klimatfrågan.

– Jag anser att en utfasning borde vara rimlig och logisk eftersom vi har en fastställd klimatstrategi där vi systematiskt

och ambitiöst arbetar med att minska universitetets klimatpåverkan. Det finns inga skrivelser om universitetets fondplaceringar i Klimatstrategin men det ligger, anser jag, i linje med den att fasa ut placeringar i fossil industri, säger Eddi Omrcen.

RENT UTSLÄPPSMÄSSIGT ger det inte någon nämnvärd effekt, men han anser att ett eventuellt beslut blir symboliskt viktigt och visar vad universitetet står för. Frågan ligger också i linje med formuleringen i *Vision 2020* om att medverka till att skapa ett hållbart samhälle.

– Ett beslut skulle visa att vi aktivt arbetar för ett fossilfritt samhälle. Att Stanford nyligen tagit detta beslut visar att andra högt rankade lärosäten är beredda att gå i täten och vara förebilder. Göteborgs universitet bör i mina ögon vara en av dessa förebilder och lärosäten.

CARINA ELMÄNG

GU:s klimatstrategi vann pris

Göteborgs universitet har vunnit ett internationellt pris för sin klimatstrategi. Juryn lyfter fram strategin som ett föredöme för andra universitet som vill uppnå förändring på organisations- och betendenivå.

VARJE ÅR DELAR nätverket International Sustainable Campus Network, ISCEN, ut pris till fyra universitet i kategorierna building, campus, integration och student leadership. Ett 50-tal lärosäten världen över ingår i ISCEN vars mål är att införliva hållbarhet i undervisning, forskning och campusverksamhet. Genom att utbyta erfarenheter bidrar man till varandras hållbarhetsarbete.

VID ÅRETS ISCEN-konferens som anordnades av Harvard University och Massachusetts Institute of Technology, MIT, blev det extra festligt för Göteborgs universitet.

Miljöchef Eddi Omrcen möttes

av jubel när det annonserades att Göteborgs universitet var en av de fyra pristagarna.

– Det var med stor stolthet jag tog emot priset i kategorin campus, berättar Eddi Omrcen.

Förra året fick GU byggnadspriset och det är första gången ett lärosäte vinner pris två gånger och dessutom två år i rad. Det var ombyggnaden av Laboratoriet för experimentell biomedicin, EBM, som prisades i fjol för stora miljövinster och förbättringar av arbetsmiljön.

DAGEN EFTER prisutdelningen höll Eddi Omrcen ett föredrag om GU:s klimatstrategi för konferensens alla deltagare.

– Många ville veta hur vi har organiserat arbetet och hur vi lyckas realisera och nå våra mål. Jag fick genast flera förfrågningar om studiebesök på GU från kollegor som vill se mer av

vårt hållbarhetsarbete.

Årets pristagare har, enligt juryn, tydligt visat på uppfinningsrikedom i sitt hållbarhetsarbete.

Vad betyder det för GU att få denna utmärkelse?

– Det är ett internationellt erkännande för det strategiska och systematiska klimatarbete som GU gör, ett erkännande för såväl forskare, studenter, lärare och administrativ personal som realiserar klimatstrategins mål och ambitioner. Utmärkelsen visar att GU kan vara och är en förebild på den globala arenan. Jag hoppas att vi kan fortsätta att utveckla vårt arbete genom internationell samverkan. Många av de ledande universiteten arbetar mycket aktivt med att minska sin klimatpåverkan, som Harvard, MIT, UBC i Vancouver och NUS i Singapore, säger Eddi Omrcen.

MONICA HAVSTRÖM

Fler anställda ger större underskott

► **Efter årets första** fyra månader redovisar GU ett underskott på 79 miljoner kronor. För hela året planeras ett underskott på 25 miljoner kronor, vilket är en försämring med 55 miljoner kronor jämfört med den budget som lades i slutet av förra året.

– Det är en önskvärd utveckling för att förstärka kvaliteten i utbildningen och för att satsa och stärka konkurrenskraften inom forskningen. Det försämrade resultatet på 55 miljoner kronor är sannolikt en förbättring för verksamheten, säger ekonomidirektör Lars Nilsson.

Personalkostnaderna förväntas i år öka med 6,6 procent eller 223 miljoner kronor. Fram till i slutet av april hade antalet heltidsarbetare ökat med 106 jämfört med föregående år. Alla kategorier av personal ökar, med undantag av forskarstuderande. En annan trend är att bidragsintäkterna fortsätter att öka, i år med endast 9 miljoner kronor. Nästan samtliga fakulteter redovisar ett planerat underskott.

Satsning på akademiskt språk

► **Rektor har beslutat** tillföra 1 miljon kronor till Enheten för akademiskt språk. Samtidigt tillförs personalenheten 500 000 kronor för språkutbildningar under 2013.

Enheten för akademiskt språk inrättades den 1 oktober 2013 och är förlagd till Utbildningsvetenskapliga fakulteten med Rhonwen Bowen som föreståndare. Enheten ska samla alla universitetets resurser för handledning och kurser i svenska och engelska, både för studenter, lärare och för annan personal.

Utredning om breddad rekrytering

► **Rektor har beslutat** att Centrum för urbana studier (CUS) vid institutionen för socialt arbete ska drivas vidare i nuvarande projektform. Under 2014 finansieras centrumet med 1,4 miljoner kronor och under 2015 med 1 miljon kronor.

CUS har som syfte att motverka den segregerade rekryteringen till högre utbildning och är placerad i Hammarkullen.

En utredning ska också genomföras av hur Göteborgs universitet i sin helhet ska arbeta med breddad rekrytering. Då ska också CUS bidrag utvärderas.

Medicinareberget fortsätter

► **Den 9 juni** fattade rektor beslut om fortsatt projektutveckling av Medicinareberget. Projektets andra fas omfattar tre år, 1 juli 2014–30 juni 2017. Arbetet med fas 1 av Vision 2020 – Medicinareberget har visat att det finns behov av ett långsiktigt arbete för att fördjupa verksamhetsidéer och verksamhetsstrategier.

Vicerektor Margareta Wallin Petersons uppdrag som projektledare förlängs i och med detta beslut till den 30 juni 2017. Stöd i ledningsarbetet är projektsamordnaren Christina Nordberg.

Ny handlingsplan ska främja god hälsa

FOTO: STEFAN IDEBERG

Snart får Göteborgs universitet en handlingsplan som ska främja hälsa och förebygga stressrelaterad ohälsa.

Målet är inte enbart att minska jobbrelaterade sjukdomar utan också att öka välbefinnandet.

– Det här har vi väntat på länge, säger Stefan Schedin på ST.

ATT KARTLÄGGA riskfaktorer för ohälsa har Göteborgs universitet hållit på med i ganska många år och det arbetet kommer att fortsätta. Men idag görs många hälsoinsatser för sent med sjukskrivning eller rentav utbrändhet som följd.

Det nya med det arbetsmiljöarbete som nu är på gång är att också faktorer som gör att medarbetarna utvecklas och mår bra på jobbet ska undersökas och ingå i ett förbättringsarbete, förklarar Adrian Nählinder, arbetsmiljöhandläggare på personalenheten och ansvarig för arbetet med den nya handlingsplanen.

– Vi vill inte bara minska stressen när den väl finns där utan också försöka förhindra att stress överhuvudtaget uppkommer. Istället för det patogena perspektivet, som innebär fokus på vad som orsakar ohälsa och sjukdom, vill vi ta fasta på det salutogena perspektivet, alltså det som gör att vi håller oss friska.

Utgångspunkten är *Vision 2020*, som inte enbart handlar

om vikten av att reducera stress utan också om betydelsen av en stimulerande arbetsmiljö.

– Bland annat ska vi utveckla det friskvårdsarbete vi redan haft under många år. Kan det kompletteras med någon form av psykosocial eller kulturell friskvård? Vi vet exempelvis att människor mår bra av att kunna påverka de egna arbetsuppgifterna, vara delaktiga samt av att få tillräckligt med variation i arbetet.

STEFAN SCHEDIN, ordförande för fackförbundet ST, är mycket nöjd med projektet.

– Det är det bästa som hänt under de fyra år jag jobbat fackligt. Men det är på tiden att man

får ta över arbetsuppgifterna. Det finns en överordnad ideologi om att effektiviteten hela tiden måste öka, men frågan är om det är så effektivt att personalen blir utbränd?

DET FINNS SIGNALER om att Göteborgs universitet trots allt är på rätt väg, menar Stefan Schedin.

– Antalet anställda har i år redan ökat med 106 årsarbeten. Det kanske inte är så mycket för en myndighet med 6 000 medarbetare men är ändå positivt.

Förutom en fördjupad analys av arbetsmiljön, där även skillnader i kvinnors och mäns upplevelser ska ingå, kommer också en ny arbetsmiljöpolicy

»Vi vet exempelvis att människor mår bra av att kunna påverka de egna arbetsuppgifterna ...« ADRIAN NÄHLINDER

på allvar tar itu med de problem som Arbetsmiljöbarometern visat ända sedan starten 2002. På frågor som om man känner sig psykiskt utmattad efter arbetsdagen, ofta jobbar på kvällar och helger, inte har tid att reflektera eller släppa tankarna på jobbet, svarar en stor majoritet av medarbetarna ja. GU har slimmats för mycket, när någon är borta är det exempelvis vanligt att övriga medarbetare

tas fram, med ett ökat fokus på hälsofrämjande aspekter.

– För en stor del av den psykosociala arbetsmiljön saknas idag regler, förklarar Adrian Nählinder. Därför ska vi utreda om ett förtydligt ansvar med lokala regler kan underlätta för cheferna att arbeta både förebyggande och främjande. Vi vill också förbättra stödet till chefer samt utveckla våra utbildningar inom arbetsmiljö, inte bara för

chefer utan även för andra medarbetare.

Handlingsplanen ska gälla fram till 2017. Till stöd för arbetet ska en bred referensgrupp bildas, med experter och forskare från Göteborgs universitet, bland annat inom arbets- och miljömedicin, psykologi, sociologi och juridik.

– JAG ÄR VÄLDIGT nöjd med att vi använder vår egen kompetens. Det finns otroligt mycket kunskande inom universitetet på alla dessa områden, förklarar Adrian Nählinder.

Stefan Schedin hoppas att handlingsplanen också innebär krafttag för att minska de tidsbegränsade anställningarna och öka antalet nyanställda.

– GU kan kanske inte på egen hand vända en allmän samhällstrend. Men vi kan åtminstone sända signaler uppåt om att vi reagerar.

EVA LUNDRÉN

Adrian Nählinder

Stefan Schedin

FAKTA

Handlingsplan för att främja hälsa och förebygga stressrelaterad ohälsa rymmer aktiviteter inom sju områden:

- Fördjupad analys av arbetsmiljöförhållanden som främjar hälsa respektive orsakar stressrelaterad ohälsa; genomförs av Olle Persson, psykologiska institutionen.
- Ny arbetsmiljöpolicy med inriktning mot hälsopromotion.
- Utredning av behov av lokala regler för den psykosociala arbetsmiljön.
- Utveckling av ett samlat stöd för att genomföra det systematiska arbetsmiljöarbetet med inriktning på stressprevention och hälsopromotion.
- Utbildning för chefer och annan kompetensutveckling.
- Utredning av program, åtgärder och aktiviteter för att främja ett långsiktigt hållbart och hälsofrämjande arbetsliv.
- Studenternas studiemiljö (blir ett eget område för insatser).

Gör slut på överskottet!

Om institutionerna inte gör slut på pengarna, kommer fakulteten att dra in överskottet. Den varningen kommer från Samhällsvetenskapliga fakulteten som nu sätter press på institutionerna.

- MIN BEDÖMNING ÄR att alla ställer upp på det här. Det räcker inte att bara tala om det utan något måste göras, så är det bara, säger dekan Birger Simonson, som lagt fram förslaget som antogs av fakultetsstyrelsen den 10 juni.

GU har närmare 400 miljoner kronor sparad kapital för utbildning. År 2013 räknades prislapparna upp inom humaniora, samhällsvetenskap och juridik. Sammantaget fick nämnderna 60 miljoner kronor extra för att satsa på ökad kvalitet i undervisningen. Men det visade sig att en stor del av det tillskottet inte gick till fler lärartimmar.

Även institutionerna inom Samhällsvetenskapliga fakulteten har under flera år samlat pengar på hög. I början av året fanns 52,4 miljoner kronor i överskott inom grund- och avancerad nivå.

Enligt det ursprungliga förslaget skulle överskottet dras in redan den 1 januari 2015, men

prefekterna menade att det var för kort tid. Nu har institutionerna ett år till på sig att göra slut på överskottet.

– Det var väl hårt och därför har vi skjutit på slutdatum. En viss budgetmarginal behöver alla enheter och en riktlinje är att ha en buffert på cirka 3–5 procent. Men många institutioner har betydligt mer än så medan exempelvis JMG har varit duktiga på att använda pengarna.

Birger Simonson

BESLUTET INNEBÄR att fakulteten drar in överskottet i två steg. I början av 2016 kommer institutionernas kapital som överstiger 10 procent av omsättningen att återkallas. I början av 2017 kommer allt över 5 procent att behållas av fakulteten. Överblivna medel kommer, enligt beslutet, att användas för att stärka kvaliteten i utbildningarna.

– Om vi inte gör det kommer någon annan att göra det åt oss, säger Birger Simonson. Att vi har så stora överskott inom grundutbildningen har med rätta

kritiserats av departementet och universitetsledningen. Men vi är inte intresserade av att konfiskera en enda krona. Vi gör det här för att sätta press på institutionerna. Pengarna ska inte ligga och samla damm utan användas för att skapa en bra verksamhet som kommer studenterna till godo.

BIRGER SIMONSON ÄR dock inte orolig för att fakulteten kommer att behöva ta i med hårdhandskarna.

– Institutionerna kommer att göra slut på överskotten. Det är jag övertygad om.

Men att det har blivit så stora överskott är inte prefekternas fel, poängterar han.

– Det har länge funnits en osäkerhet med olika debiteringsmodeller och ständiga förändringar men nu är osäkerheten undanröjd. Nu måste fler lärare anställas. Ett problem är att tillsättningsärenden tar orimligt lång tid. Detta måste vi komma till rätta med. Ett mål är att komma ner till 4–6 månader vilket innebär att det blir mycket lättare att planera för framtiden.

ALLAN ERIKSSON

Enklare att rapportera skador

Om det händer något på jobbet som kan leda till en skada eller ohälsa ska sådana tillbud, enligt lag, rapporteras. Det kan handla om dålig ventilation eller om att det finns en hög tröskel som man lätt kan snubbla på. Men det görs inte alltid idag.

I HÖST INFÖRS ett system som ska göra det enkelt och smidigt att rapportera arbetsskador, säkerhetsincidenter, miljöavvikelse och förbättringsförslag. Systemet GURIA står för *GU risk, incident, analys och avvikelse*.

– Vi måste ha ordning och reda om vi ska kunna jobba systematiskt med arbetsmiljön, säger Carin Norlin som är projektledare för GURIA.

Idag får de som jobbar centralt med dessa frågor manuellt samla in och sammanställa uppgifter.

Istället för att ha papper i pärmar och fylla i olika typer av blanketter kommer det nu att finnas ett system.

– Det gör att man får en överblick och en möjlighet att faktiskt göra något åt problemen. För prefekterna, som är ansvariga för arbetsmiljön på institutionerna, blir det också lättare att få information om vad som gjorts tidigare.

MÅNGA AV DE arbetsskador som rapporteras årligen sker inte på arbetsplatsen utan på väg till och från jobbet. Förutom vikten av att rapportera skador är det minst lika viktigt att anmäla tillbud som kunde ha lett till en olycka, säger Carin Norlin som också uppmanar alla att komma med förbättringsförslag.

– Vi ska inte bara rapportera när det har hänt något utan även

tänka att om vi gör så här skulle det kunna bli mycket bättre.

DEN STORA förändringen är att alla anställda kan rapportera olika typer av avvikelser som rör säkerhet, arbetsmiljö och miljö i ett och samma system. Detta görs direkt i Medarbetarportalen under fliken "Verktyg".

– Först och främst måste vi bli bättre på att rapportera och det är viktigt att man gör det på en gång, annars är risken att det blir bortglömt. Nu har vi ett bra systemstöd för det.

Redan i sommar kommer flera institutioner att testa systemet och i oktober är det dags att lansera det på hela GU.

ALLAN ERIKSSON

CITATET

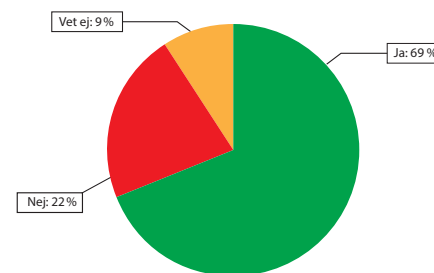
»Vi har intervjuat många forskare, som står i början av sin karriär och som säger att de överväger att lämna akademien. Inte för att de inte vill forska eller undervisa. Utan för att de inte ställer upp på att bli en del av ett maktmönster som varken gynnar jämställdhet eller forskning. Vi tror att detta utarmar universitetet«

SKRIVER FÖRSKARNA ANNA-KARIN WYNDHAMN OCH ANNA PEIXOTO PÅ GP-DEBATT DEN 22 MAJ.

Webbpanelen: Vågar du vara kritisk på jobbet?

► **"Fyra av tio** tycker att det har blivit lägre i tak under de senaste tre åren." Så beskriver fackförbundet ST situationen på många statliga arbetsplatser. Vågar du vara kritisk på jobbet?

Antal svarande: 82. Urvalet består av 100 anställda som utifrån ett slumpmässigt urval på 500 anställda fick ta ställning till om de ville ingå i GU Journalens panel.

Rättelse: Risk för sammanblandning

► **I förra numret** av GU Journalen skrev vi om att det nu pågår en pilotstudie om att testa digitala salstentor på Handelshögskolan. I faktarutan till den ena artikeln, *GU testar framtidens tentor*, var Johan Hägglund, vd på IT-företaget Digiexam, citerad. Det var olyckligt att citatet placerades i det sammanhanget med tanke på att GU valt det danska företaget Wisflow för sin pilotstudie. GU Journalen beklagar misstaget och har rättat uppgifterna i webbversionen, som finns på www.gu-journalen.gu.se.

Vasagatan 33

► **I augusti kommer** Sveriges Tekniska Forskningsinstitut att påbörja sina mätningar av inomhusmiljön på Vasagatan 33. Utredningen inleds med en översiktlig screening av inomhusmiljön inriktade på fuktförhållanden och kemiska ämnen i inomhusluften samt kontroller av byggnadens system för ventilation.

Alla valde mobiltelefon

Ökad nåbarhet, det är den stora förtjänsten med mobil anknötning. Det menar bibliotekschef Helena Siesjö som på tre bibliotek infört mobiltelefon åt alla.

PÅ EKONOMISKA och Samhällsvetenskapliga samt Pedagogiska biblioteket har all personal gått över till mobiltelefon istället för att ha fast telefon på skrivbordet.

– Det har gått väldigt bra. Personalen var väldigt positiv till förändringarna, även om några var tveksamma i början. Men vi tvingade ingen. Alla valde att gå över.

Hon framhåller att den stora fördelen är att personalen blir mer nåbar och tillgänglig. En annan fördel är att det blir lättare att jobba hemifrån.

– Många av oss är ute ganska mycket och då är det lätt att få tag på varandra. Dessutom är det positivt att alltid ha tillgång till kalendern och mejlen i sin telefon.

Personalen fick fritt välja mellan två system: IOS eller Android samt ett valfritt headset.

– Några som redan hade en iPhone valde en Samsung, och tvärtom, för att bli bättre på att hantera ett annat system och för att kunna hjälpa låntagarna bättre.

MEN ATT STÄNDIGT vara nåbar är förstås inte enbart positivt, påpekar Helena Siesjö.

– En del var lite ängsliga för att de alltid skulle behöva svara i mobilen, även när de är lediga. Men det behöver de inte alls göra. Vi har pratat mycket om vikten att ha en sund mobiltelefonkultur. Det innebär exempelvis att man bör sätta den på ljudlöst när man sitter i möten och inte svara när man hjälper låntagare. Det personliga mötet går alltid först.

Med mobiltelefon blir det lättare att jobba hemifrån och man blir mer nåbar, förklarar Helena Siesjö.

Helena Siesjö berättar att det mobila arbetssättet har varit lätt för henne.

– Jag hade med mig det från min förra arbetsplats. När jag kom hit och såg jag hur mycket folk rörde på sig tyckte jag att det att det var en bra idé från början.

Ljudkvaliteten är dock inte lika bra som i en fast telefon. Men det räcker gott och väl, menar Helena Siesjö.

– Man ska ju inte lyssna på opera i telefonen. Med blåtands-headset blir kvaliteten ännu lite sämre, men jag har inte fått några klagomål på det. Det enda man måste komma ihåg är att ta med sig en laddare eftersom telefonerna laddas ur snabbt.

»Det personliga mötet går alltid först.«

Trots att det trådlösa nätverket och mobilnätet byggts ut är täckningen inte tillräckligt bra på alla ställen i biblioteken.

– Att ringa går bra men det går inte att ladda ner från nätet överallt.

NÅGON UTVÄRDERING har ännu inte gjorts. Men övergången har inte inneburit någon besparing, menar Helena Siesjö.

– Man måste köpa telefonerna också. Men alldeles oavsett om vi sparar pengar eller inte vinner vi

på det här. För mig är kostnadsbesparingar inte ett skäl, utan det är en fråga om förändrat arbetssätt och tillgänglighet.

Men en lärdom är att telefonerna skulle ha varit förinställda från början, berättar Helena Siesjö.

– Det var krångligt för många att komma igång och det tog tid. Det hade varit bättre om allt var klart på en gång. Det önskar jag att vi hade sett till.

**TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBERG**

MOBILT ISTÄLLET FÖR FAST

Det handlar om att ersätta den fasta telefonen med en mobil anknötning (på engelska kallas tjänsten för MEX, Mobile Extension). Privata näringslivet var först ut men på senare år har det blivit allt vanligare inom offentlig sektor. De universitet som kommit längst i landet är Lunds, Stockholms och Linköpings universitet.

Vid GU idag finns 4 000 fasta IP-telefoner, 1 200 mobila anknötningar och 700 fristående. Antalet fasta telefoner har minskat med 1 600 på några år och enligt projektledaren Urban Ekström Nätt är ambitionen en halvering till cirka 2 000 fasta enheter till och med utgången av 2015.

– Det finns också ett starkt önskemål att gå mot en så kallad soft-phone, som förvandlar din dator till en kraftfull telefon (som exempelvis Jabber) som kommer att resultera i att fasta telefoner minskar drastiskt.

Med GU-appen får man tillgång till en telefonbok över alla GU-nummer, dessutom räcker det att slå de sista fyra siffrorna. Till skillnad från fristående abonnemang skickas fakturan till GU-centralt, som i sin tur fakturerar respektive institution. I bastjänsten ingår fria samtal i Sverige och surfvolym motsvarande 1 GB.

”

Universitetsbiblioteket var först ut som pilot vid GU

- VI BLIR MER mobila och tillgängliga, säger Håkan Carlsson som är chef på UB:s kansli och som samordnat projektet på Universitetsbiblioteket.

– Satsningen utgår från *Vision 2020* och vår strategiska plan 2013–2015, där vi bland annat har

som strategi att utveckla stödformer utanför bibliotekets lokaler. Vi vill vara tillgängliga och kunna ge stöd även när vi rör på oss. Att ha en mobiltelefon är ett steg i den riktningen, säger Håkan Carlsson.

Hittills har ungefär två tredjedelar av UB:s personal (200 anställda) lämnat den fasta telefonen och gått över till mobil anknötning. Men enligt Håkan Carlsson är planen inte

att alla måste ha en mobil.

– Man måste kunna motivera varför arbetet kräver en mobiltelefon. För dem som är ute och rör på sig mycket är detta en mycket smidig lösning. Men inte för andra.

Håkan Carlsson upplever att det har blivit lättare att få tag på folk när fler har mobiltelefon. Och i takt med att allt fler böcker och tidskrifter blir digitala är det också en fördel om bib-

liotekarierna kan hjälpa användare bättre på bärbara enheter.

Den totala satsningen på mobiltelefoner, bärbara datorer och läsplatator beräknas kosta 500 000 kronor per år.

– Med tanke på att vi vill vara mer mobila är det en försvarbar kostnad. Men man kan spara pengar på dem som tidigare hade två telefoner.

Grafisk profil ska ge en enhetlig bild

Göteborgs universitet har fått en förbättrad visuell identitet. Reglerna har förenklats med en tydlig grundprofil och gäller nu för hela universitetet.

Sofia Wallner

– **VI SKAPAR RAMVERK** och rätt verktyg för att alla inom Göteborgs universitet ska kunna och vilja använda universitetets profil när de kommunicerar med omvärlden. Grundprofilen i reglerna omfattar logotyp, typsnitt, färger och bilder, säger Sofia Wallner, profileringsansvarig.

Hon ingår i en arbetsgrupp som utvecklar en verktygslåda på Medarbetarportalen med stöd för dem som arbetar med kommunikation inom universitetet. Där finns allt samlat och anpassat för olika användare: regler, handbok och mallar. Handboken fylls på vartefter nya mallar och instruktioner blir klara.

– Vi tar fram alla mallar i samråd med universitetets kommunikatörer. Det är viktigt att de som förvaltar materialet är med från starten.

GÖTEBORGS UNIVERSITET ska upplevas som ett sammanhållet universitet, både internt och externt.

– Det i sin tur förutsätter att bilden är enhetlig och tydlig av vad universitetet står för, och vilken roll det spelar i samhället. En fakultet, institution eller centrumbildning kan kommunicera det egna varumärket, men det ska alltid tydligt framgå att de är en del av Göteborgs universitet.

Logotypen är bara en liten pusselbit i det stora varumärkesarbetet.

– För att lyckas nå ut och visa universitetets spetskompetens på den internationella arenan behöver vi ha ett samlat ramverk. Att kommunicera vår spets och bredd är allas gemensamma ansvar. Det sker vid varje möte med omvärlden, säger Sofia Wallner.

Hon tycker att de har gjort saker i rätt ordning denna gång.

– Vi har börjat med att förankra rektorsbeslutet hos dekaner och chefer. De ser att det är ett linjeansvar att följa reglerna och

är beredda att också ta ansvar. Vid tidigare profilförändringar har ansvaret inte varit tydligt men nu har vi kunnat jobba professionellt och det känns bra. ”Äntligen är vi ute ur logotypträsket”, som en chef uttryckte det när jag var ute och informerade, säger Sofia Wallner.

Det ligger rätt i tiden att relansera en visuell identitet, menar hon.

– Högsta ledningen har kunskap om vad varumärkesarbetet innebär och ser att det är viktigt. Det har varit grundförutsättningen för att kunna göra arbetet så snabbt som vi har gjort. Även

inom organisationen finns stor förståelse och en positiv inställning, vilket krävs för att vi ska lyckas med implementeringen.

DET HAR VARIT extra smidigt tack vare att Vision 2020 och kommunikationsstrategin redan fanns klara när hon och arbetsgruppen drog igång profilerarbetet och de har haft stor nytta av den omfattande nulägesanalysen.

Under hösten ska profilerings- teamet besöka alla fakulteter för att berätta mer om ramverket. Den som har frågor vänder sig i första hand till fakultetskommunikatörerna. Om det gäller reglerna kontaktar ni Sofia Wallner.

MONICA HAVSTRÖM

FAKTA: VISUELL IDENTITET

Den 26 maj fattade rektor beslut om reviderade regler för universitetets visuella identitet. Den stora förändringen är att logotyper på två nivåer tas bort. Det betyder att enheter som tidigare hade en egen logotyp, där enhetsnamnet stod på andra raden under "Göteborgs universitet" inte längre är används. Namnet skrivs istället ut med ren text intill universitetets logotyp.

En annan nyhet är att logotypen placeras på en platta, där ämnes- och avsändaridentiteten ges större plats i layout, innehåll och budskap. Typsnitten delas upp i profil- och brukstypsnitt. Profiltypsnitten är Helvetica Neue och Sabon (i löpande text). I all text som inte är profilerande används Arial samt New Times Roman (i löpande text).

För korrespondensmaterial gäller följande:

- Liggande visitkort har logotyp på platta placerad överst till höger, utfallande.
- Tryckta och digitala brevpapper har logotyp på platta placerad överst till vänster, med utskriftsmarginal.
- Stående och liggande korrespondenskort har logotyp på platta placerad överst till vänster, utfallande.
- Kuvert har logotyp på platta placerad överst till vänster, utfallande.

Mer information finns på:

<http://medarbetarportalen.gu.se/handbokvisid>.

Mallar håller på att tas fram och finns tillgängliga för varje fakultet och institution, både på svenska och engelska, i färg och i svartvitt.

AgeCap invigt

Göteborgs universitets tvärvetenskapliga centrum för äldre och hälsa invigdes högtidligen den 14 maj.

– **Centrumet är en förutsättning för att Sverige ska ligga i framkant när det gäller äldreforskning. Jag är mycket glad över det tvärvetenskapliga förhållningssättet och förmågan att se hela människan, förklarade barn- och äldreminister Maria Larsson i sitt tal.**

Föreståndaren Ingmar Skoog inledde med att förklara begreppet "kapabilitet":

– Det handlar om att se äldre människors förmåga på tre nivåer: makronivån, som handlar om politiska beslut och åldersdiskriminering, mesonivån som handlar om omgivningens påverkan samt mikronivån som består av den enskildes förutsättningar, som arvsanlag, utbildning och så vidare. Alla dessa nivåer har betydelse för de äldres livssituation.

Rektor Pam Fredman påpekade att hon som neorokemist själv arbetat inom området, bland annat tillsammans med legendariske Lars Svennerholm och med forskningsledaren Kaj Blennow.

– Vi måste värna grundforskningen, våga satsa långsiktigt och även tro på det oförutsägbara. Då kommer säkert fler liknande projekt i framtiden.

AgeCap har fått drygt 100 miljoner kronor i forskningsanslag. Den största bidragsgivaren är Forte, forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. Generaldirektör Ewa Ståldal berättade om hur imponerad hon är av centrumets världslidande forskare, unika samarbeten och en satsning som är mitt-i-prick.

– **Vi utlyste två** forskningscentrum men valde att istället satsa på ett enda. "Outstanding" var det betyg våra granskare gav.

Barbro Fridén, sjukhusdirektör på Sahlgrenska Universitetssjukhuset, påpekade att vi om 10 år kommer att ha 25 procent fler personer i regionen som är 75 år eller äldre.

– Om vi inte hittar andra sätt att hantera detta kommer var tredje person i regionen att arbeta inom vården. Ett gott åldrande är alltså ett oerhört viktigt område.

Eva Nilsson Bågenholm, samordnare på Socialdepartementet, pekade på vikten av att både ta fram ny kunskap och se till att den når ut till vården.

– Mycket av det vi vet inom omvårdnad kanske fungerar för yngre men inte för sköra äldre eller dementa.

Dagen avslutades med en bussrundtur samt med planteringen av en ek utanför AgeCaps lokaler på Wallinsgatan i Mölndal.

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: THERESE RYDBERG**

»Viktigt att sträva mot mer öppenhet och transparens«

De flesta anställda har hört honom föreläsa i ett ämne som har engagerat honom i mer än 40 år. Jan Turvall är en av Sveriges ledande experter på förvaltningsrätt, offentlighet och sekretess. Men idag är han bekymrad.

Kraven på statliga tjänstemän har aldrig varit större och snart kommer en ny förvaltningslag.

– Den största förändringen är den digitala tekniken. Förr kom all post på papper som lämnades till en administratör som visste precis vad som skulle göras. Idag kommer nästan allt elektroniskt, vilket förutsätter att var och en av de 6 000 anställda på GU vet hur de ska hantera handlingar. Det vet de inte. En del kanske vet men tycker att det är en extra arbetsbörda. Så därför blir inte alla handlingar registrerade. Det är en problematik som diskuteras på alla myndigheter.

Men beror det på att var en och har en egen e-postadress?

– En ytterlighet är polisen i Västra Götalandsregionen som bara har en mejladress. På Göteborgs universitet har alla individuella e-postadresser. Eftersom det är upp till var och en att bedöma vad som ska registreras blir konsekvensen sämre insyn. Hanteringen är inte lika öppen som tidigare. Idag ser det ut som att vi får mindre post än för tio år sedan men alla vet att vi får mycket mer.

Men om vi är skyldiga att registrera allmänna handlingar, vilket ansvar har då arbetsgivaren att se till att alla lär sig detta?

– Självklart är det GU:s ansvar att se till att alla berörda har de kunskaper som

behövs för att klara denna uppgift. Det är förstuds inte realistiskt att utbilda alla på en så stor arbetsplats som GU. Jag håller kurser för alla nyanställda och alla chefer; dessutom har jag en tvådagarskurs som heter *Lagar som styr offentlig verksamhet*. Men vi når inte alla och kunskap är en färskvara. Ett annat sätt är att använda funktionsadresser i större utsträckning.

Den centrala frågan är då när och hur en allmän handling registreras?

– Offentlighets- och sekretesslagen från 2009 är mycket tydlig på den punkten: Allmänna handlingar ska registreras så snart de har kommit in till eller upprättats hos en myndighet. Formellt sett spelar det ingen roll om en person är på semester. Det är myndighetens ansvar, myndigheten får aldrig ta semester.

– Att det ska stå datum är väl inga problem men det ska finnas en kort beskrivning av vad som står i handlingen. Det ska också vara lätt att hitta det man söker. Dessutom ställs det krav på språkbruk, att alla ska kunna förstå vad som står. Annars är det ju hopplöst. En handling bör inte heller innehålla förkortningar, koder eller liknande som kan försvåra insynen.

– Risken är att man blir inestängd i sitt myndighetsspråk. Jag läste själv riksdagstryck varje dag i fyra år men en dag slutade jag. Varför? Varken min hustru eller mina barn begrep vad jag sade. Språket är

oerhört viktigt. Man ska kunna skriva och tala så att det kan förstås av den som man vänder sig till.

Dagens förvaltningslag är från 1986 och håller på att revideras. Vad kan vi förvänta oss av den nya som kommer nästa år?

– Det kommer att bli en hel del nya krav på oss. En förändring är att det blir ännu tydligare att det inte längre räcker med att ett beslut ska motiveras utan det ska vara en klargörande motivering. Vad det betyder är att folk måste förstå motiveringen. Det blir ett stort jobb för oss internt. I många fall får studenterna idag ingen riktig motivering om de inte uppnår G eller VG. En annan viktig sak är att man aldrig ska behöva ringa en myndighet mer än en gång, så om en student ringer är det min skyldighet att ringa upp. När en så grundläggande lag för vår ärendehantering byts ut kan vi inte säga att alla ska ta tjänstledigt för att lära sig den.

Antalet JO-ärenden som rör begäran att ta del av allmänna handlingar har ökat med närmare 70 procent de senaste tio åren. Vad gäller egentligen om en tjänsteman skickar ut ett förslag på remiss och samtidigt menar att det är arbetsmaterial?

– Formellt heter det minnesanteckning och detta är mycket klart definierat i tryckfrihetsförordningen, att det handlar om koncept och utkast, något som inte är slutfört eller som man ännu inte tagit ställ-

Jan Turvall är lektor och studierektor i administrativ teknik och har varit anställd vid statsvetenskapliga institutionen i mer än 40 år. Han menar att insynen har blivit sämre för att hanteringen inte är lika öppen när allt kommer elektroniskt.

– Antingen får var och en lära sig rutinerna eller så utser man någon på institutionen som som vi har gjort.

»En förändring är att det inte räcker med att ett beslut ska motiveras utan det ska vara en klagörande motivering. Vad det betyder är att folk måste förstå motiveringen.«

JAN TURVALL

ning till. Vi ska använda modern teknik men det får inte undergräva offentlighetsprincipen. Det är det som sker idag. För att ta ett exempel: På väg till jobbet kommer jag på en skrivningsfråga och för att jag inte ska glömma bort den skriver jag ner den. Den är en minnesanteckning så länge den inte är expedierad i lagens mening, alltså när jag lämnar ut den i skrivsalen. Men om ingen dyker upp blir det förstås ingen allmän handling.

– Man kan inte heller komma undan offentlighetsprincipen genom att be någon annan att göra vårt jobb. För några år sedan anlätade Handelshögskolan ett företag för att utreda interna problem men när rapporten var klar blev den inte en offentlig handling trots att rapporten var slutförd och inlämnad till GU. Det kan givetvis finnas information i materialet som ska sekretessbeläggas, om enskilda personer skulle kunna lida skada om det kom ut. Men då måste en sekretessprövning göras, enligt lagen, som i sin tur ska kunna överklagas.

Men var en och en kan inte bli jurist på universitetet. Hur ska det gå till rent praktiskt?

– Generellt menar jag att öppenhet och transparens är helt centralt men det ställer samtidigt höga krav på oss: att vi fattar korrekta beslut och att förvaltningsprocessen sköts på ett korrekt sätt. Mitt förslag är att ta fram en mall för vilka rutiner som gäller för vad som ska sparas, slängas, diarieföras. Det är inte rimligt att var och en tolkar reglerna utan det bör finnas någon på institutionen som har kompetensen. Jag tycker också att det borde finnas centrala riktlinjer som kan anpassas efter de olika förhållanden som råder på fakulteterna. Ett sådant utkast skulle kunna revideras och förfinas efter hand. Till syvende och sist är det inte den enskilde tjänstemannen som har ansvaret utan myndigheten. I Gillbergaffären ställdes före detta rektor Svedberg till ansvar, vilket kan tyckas vara orimligt men en myndighetschef har alltid ansvaret för hela verksamheten.

För några år sedan granskade DN

”

hur svenska myndigheter lever upp till offentlighetsprincipen och resultatet blev att endast hälften av myndigheterna fick godkänt.

– Svenska folket har också blivit mer kunnigt och ställer allt högre krav på oss. Fler högutbildade än lågutbildade överklagar beslut. Och i takt med att människor blir mer välutbildade tar de inte för givet att myndigheten fattar rätt beslut. Vi på GU, i likhet med många andra myndigheter, har inte höjt kunskapsnivån i den takt som är nödvändig.

Hur bekymrad är du över bristen på öppenhet på GU?

– Det är absolut ingen katastrof. Det är inte så att vi genomgående gör fel men vi kan bli bättre. Tekniken och människors krav på vår verksamhet ökar hela tiden, så därför måste vi se över hur vi ökar kunskaperna inom det här området. Det är viktigt att vi strävar mot mer transparens och öppenhet. Allt detta bygger på att vi fortsätter vara en statlig myndighet. Skulle universitetet privatiseras eller bli stiftelser istället för myndigheter kan ju förhållandena ändras. Detta är en politiserad fråga i högsta grad som vi alla har möjlighet att påverka i valet den 14 september.

TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: CARL-HENRIK TRAPP

Hästbiten fiskfors

Kristina "Snuttan" Sundell har ägnat trettio år av sitt liv åt att studera fiskars tarmar. Hon är också en folkbildare av rang. Nu brinner hon för hållbar fiskodling på västkusten och skulle gärna vilja bli entreprenör i havskattbranschen – om det bara fanns mer tid.

SNUTTAN SUNDELL (hon är döpt till Kristina men använder Snuttan i de flesta sammanhang) har nyligen varit i Norge och hämtat inspiration till hur fiskodlingar skulle kunna utformas här hemma. I fjorden utanför Haugesund finns en helt ny pilotanläggning – en gigantisk plastbalja som sänkts ner i havet. Fiskarna kan inte rymma och vattnet renas innan det går ut igen.

– Det var väldigt intressant, en lovande teknik som kan utvecklas och bli ännu bättre.

Hennes vision är att både havs- och landbaserade fiskodlingar ska finnas på västkusten inom en snar framtid. Hon och hennes kollegor har nyligen fått 15,9 miljoner av Mistra för att forska kring utveckling av ett marint hållbart vattenbruk som kan bli en helt ny näring. Modern teknik ska förhoppningsvis kunna lösa problem som traditionella odlingar dras med, som laxlus, rymningar och övergödning.

SNUTTAN SUNDELL har forskat om fiskar i hela sitt liv och är i princip uppväxt på zoologiska institutionen. Båda föräldrarna var zoofysiologer och som barn fick hon ofta hänga med dem till jobbet som då låg på Fjärde långgatan.

– Ofta satt jag vid labbänken och ritade, och det hände att labbassistenterna bytte blöjor på mig. Det får jag höra fortfarande från gamla labbassar som tog hand om mig när jag var liten.

Vi träffas i fikarummet på institutionen som numera ligger på Medicinareberget och som en gång byggdes upp av hennes far Lasse Sundell. Idag är hon själv professor här. Föräldrarna arbetade först vid Uppsala

universitet men när det skulle startas kurser i zoofysiologi i Göteborg 1957 gavs uppdraget till pappa Lasse. Familjen flyttade efter, till en lägenhet på Doktor Lindhs gata i Guldheden inte långt härifrån. Hela familjen delade samma naturvetenskapliga intresse och både Snuttan och hennes bror valde biologi.

– **ME**D TVÅ UNGDOMAR som läser biologi och två biologiföräldrar så är det klart att det var många stimulerande middagsdiskussioner. Jag riktade tidigt in mig på fysiologin, vet inte hur mycket det är pappas fel.

Institutionens första professorer, Johan Axelsson och sedan Ragnar Fänge, var goda vänner till familjen och islänningen "farbror Johan" hälsade ofta på. Han var en favoritfarbror som också bidrog till intressanta samtal. Snuttan har fortfarande ett stort kontaktnätverk av människor inom biologin som hon lärde känna redan som barn.

På somrarna bodde familjen i en forskarbostad vid Kristinebergs marina forskningsstation i Fiskebäckskil eftersom mamma Gunnel Sundell forskade om pirålen, som lever på djupt vatten i Gullmarsfjorden.

– Det var härliga somrar.

MAMMA GUNNEL började så småningom arbeta på Astra, medan Snuttan och hennes pappa var verksamma på zoologiska institutionen under ett antal år tillsammans.

– Jag har läst kurser för honom vilket folk alltid tycker är roligt och undrar "hur var det?" Det var inget konstigt, för när man går in i lektionssalen är pappa inte pappa längre utan lektor. Det mest utmärkande

var att min tenta blev rättad mycket hårdare än mina kursares.

Tjärnö och det marinbiologiska laboratoriet där har en särskild plats i Snuttan Sundells hjärta. Dit kom hon som 22-årig biologstudent för att gå en kurs, och blev helt tagen av miljön.

– Jag kom till det här fantastiskt vackra stället i en fjordvik. Vi bodde i en förläggning tillsammans med likasinnade studenter och fick syssla med det som vi tyckte var allra roligast i världen.

HON FORTSATTE ATT göra sitt examensarbete på Tjärnö och drog ut på tiden för att kunna stanna så länge som möjligt. Det handlade om strandsnäckor - "kubbonger" som det heter på bohuslänska - och hon ville ta reda på hur djuren klarar att leva i det salta havet och hur de anpassar sig till föränderliga miljöer.

Snuttan hade gärna velat fortsätta forska om snäckor som doktorand, men det visade sig att ingen jobbade med det i Sverige och det blev för krångligt att hitta en handledare utomlands. Hon inriktade sig istället på fisk och hur fiskar klarar att leva i saltvatten. Vid den tiden hade man mest studerat gälarna hos fisk, men Snuttan insåg att också tarmen var viktig för upptag och exkretion av salter och vatten.

– Av någon anledning var tarmen väldigt lite undersökt när jag började, så jag foku-

kare

serade på den som min bit. Det är alltid lika roligt att säga att man ägnat trettio år av sitt liv åt fisktarmar. Samma sak gäller för fisk som för oss: mår vi inte bra i magen mår vi inte bra i övrigt heller.

HON DISPUTERADE PÅ kalciumreglering hos torsk med frågan: varför blir inte en torsk till cement? Den marina miljön innehåller mycket kalcium och om fiskar inte hade kunnat reglera kalciumintaget hade de blivit till cementblock. Pappa Lasse ifrågasatte en hel del i hennes avhandlingsarbete.

– Med all rätt, han fick mig att gå djupare in i en del litteratur, tänka om och skriva om. Det var inte hans område egentligen, men han hade en djup grundkunskap om det mesta inom fysiologin. Jag saknar honom jättemycket, jag hade gärna velat ha honom med under min karriär. Han var med på disputationen men sedan gick han bort tyvärr.

Snuttan Sundell kunde visa i sin avhandling att vissa dogmer från kursböcker inte stämde. Det handlade om vitamin D₃-systemet som enligt böckerna inte hade någon funktion hos saltvattenlevande fiskar. Men hon visade att de har en ganska viktig funktion och dessutom olika funktioner i olika livsstadier.

– När man ifrågasätter något som är vedertaget och kan visa att det inte stämmer, det är spännande! Ibland får man resultat som är precis tvärtemot vad man tänkt sig och då kan det vara spännande på ett annat sätt, att man kommer på en annan lösning.

SNUTTAN SUNDELL har utvecklat och finslipat olika teknikerna i labbet, bland annat in vitro-tekniker som innebär att man tar ut organ och fortsätter att studera dem utanför djuret. Perfusionsteknik är en sådan. Då avlivar hon fisken, plockar ut tarmen, håller den levande och ersätter blodet med en saltlösning som cirkulerar genom tunna plastslangar som sticks in i blodkärlen. På så vis kan hon studera vad som händer i tarmvävnaden när hon tillsätter olika ämnen.

– Det är väldigt pilligt, en sorts finkirurgi på fisk.

Ussingkammare är en annan in vitro-teknik som används för att studera transportmekanismer över epitel, gränser mellan utsida och insida. Efter disputationen var hon ivrig att lära sig den och reste som postdoktor till Rhode Island University på USA:s östkust där de var kända för just den tekniken. Men när hon kom dit visade det sig att experten hade lämnat labbet för två år sedan och utrustningen stod på hyllan.

– Det var bara att plocka ner och damma av den och försöka lära sig själv. Vilket har gjort att jag utvecklat min teknik själv och den är nu ryggraden i min forskningsgrupp, vår unicitet.

SNUTTAN ÄR EN AV GU:s mest utåtriktade forskare, hon älskar att sprida kunskap till en intresserad allmänhet och 2013 fick hon Ångpanneföreningens kunskapspris för sina folkbildande insatser. Det började redan under doktorandtiden. Då var det inte så vanligt med utåtriktat arbete men på institutionen anordnades öppet hus för att visa vad de sysslade med. Snuttan gjorde affischer och utställningsmaterial och sedan har det bara fortsatt: med Alltinget i radio, akademiska kvartar på stan och Studio Natur i SVT som återkommer i höst.

– Jag har alltid tyckt om undervisningssituationen och tredje uppgiften är en form av undervisning. Man berättar om saker som man själv tycker är det mest spännande på jorden: ”Du förstår väl att detta är görviktigt och spännande och kul!” Både undervisning och vetenskap handlar om att man brinner för det man gör.

Ibland blir det fel men det bjuder hon på. Hon minns någon av Alltingsändningarna där hon fick en fråga om kungskrabbor och sade att de kan bli 8 meter mellan benspetsarna – vilket var väl generöst tilltaget.

Snuttan Sundell har med åren alltmer glidit över till zoofysiologisk forskning som kan appliceras som samhällsnytta, framför allt inom vattenbruk. Det intresset startade under postdoktorstiden i USA. Där på östkusten fanns många vattenkraftverk som hade ålagts att sätta ut laxyngel som kompensation för att lekplatser förstörts.

Hon hade rika tillfällen att studera laxynglens utveckling, den så kallade parr-smolt-transformeringen. Ynglen som föds i

söttvatten och kallas för parr, ska förändras både fysiologiskt och beteendemässigt för att bli smolt och klara ett liv i saltvatten. Processen startas och styrs av ljus och temperatur men också av god mat.

– Det är en fantastisk period för en fysiolog att studera eftersom det händer så mycket i djuret under några få månader. Att

»Ibland får man resultat som är precis tvärtemot vad man tänkt sig.«

förstå hur detta fungerar är en förutsättning för att odla fisk på ett effektivt sätt. Men mitt huvudfokus är inte att odlarna ska få högre avkastning, utan att förbättra odlingsmiljön så att fisken ska må bra och ha motståndskraft mot infektioner – det handlar om djurvälstånd.

NÄR SNUTTAN KOM TILLBAKA till Sverige blev hon genom kollegor i Norge allt mer inkopplad på forskning kring fiskodling, framförallt av lax. Idag är hon föreståndare för Vattenbrukscentrum Väst som hon var med och startade 2011. Där gjordes förra året en studie om vilka arter som har bäst biologiska och ekonomiska förutsättningar för odling på västkusten och sex kandidater valdes ut varav havskatt var en.

– Det skulle kunna fungera så att en fiskare som inte kan fiska hela tiden på grund av minskade kvoter har en havskattodling som fyller ut. Ett extra ben att stå på. Jag tror att flera fiskare är intresserade, de behöver hitta alternativa sysselsättningar och har en kunskap som är outstanding för att driva den här typen av småskalig fiskodling. Det är en fördel att vi inte har någon fiskodling på västkusten för då kan vi göra rätt från början.

Man har också tittat på skaldjur och valt ut hummer som en av de mest intressanta. Mistraprojektet kommer förhoppningsvis att bidra med kunskap som kan inspirera entreprenörer att odla på ett sätt som är skonsamt mot både fisk och miljö. Hela spektrat finns med i projektet: biologi, foderutveckling, odlingstekniker, ekonomi, affärsmodeller och livscykelanalys.

Snuttan Sundell ser spännande scenarier framför sig: man skulle exempelvis kunna samodla fisk, musslor och alger. Om fiskodlingen släpper ut näringsämnen, kan musselodlingen filtrera det som är bundet i partiklar och algodlingen extrahera den lösta näringen. En plus-minus-noll effekt vad gäller utsläpp.

DET PÅGÅR OCKSÅ lovande studier på foderutveckling där musslor som är för små eller trasiga för konsumtion kan malas ner till mjöl som fiskfoder. Målet är att ha en pilotanläggning i gång för både havskatt och hummer inom fyra år. Själv skulle Snuttan inte ha något emot att bli entreprenör i fiskodlingsbranschen för att få testa sina egna teorier.

– Jag skulle gärna börja odla. Men man kan ju inte göra allt, jag gör ganska många saker ändå och kan inte få in något mer i mitt liv. Men vem vet, när man blir pensionär?

TEXT: HELENA ÖSTLUND

FOTO: JOHAN VINGBORG

KRISTINA SNUTTAN SUNDELL

AKTUELL: Professor i zoofysiologi vid institutet för biologi och miljövetenskap vid Göteborgs universitet. Ordförande i Vattenbrukscentrum Väst. Expert i ny säsong av Studio Natur i SVT i höst.

ÅLDER: 54 år.

FAMILJ: Man och två döttrar, 21 respektive 18 år. Häst och kanin.

BOR: Toltorpsdalen, Mölndal.

INTRESSEN: Har tidigare hållit på med dressyr och hoppning men är numera mest hästskötare – åt dotterns häst. Hundar är också ett stort intresse men hon har ingen just nu. Intresserar sig för design, av både möbler, glas och keramik.

FAVORITRÄTT: Gillar matlagning och det beror på humöret vad hon är sugen på. ”Tror inte jag skulle kunna överleva utan ost.”

LÄSER: Är deckarslukare, gärna brittiska författare.

ETT STARKT JOBBMINNE: ”Jag deltog i en expedition till Grönland sommaren 2009. Det var en underbar period. Jag jobbade mycket men har aldrig känt mig så avslappnad och utvilad som under den resan. Vi stod och fiskade vår egen försöksfisk med spö, lade den i en liten bytta och tog in till labbet. Det var så härligt primitivt, vi byggde upp allt från scratch med utrustning vi hade med oss i stora containrar. Vi lekte MacGyver i varje ögonblick för att få ihop allting och ändå kunde vi utföra högteknologisk frontforskning.”

Thomas Hedner var med och skapade enheten för innovation och entreprenörskap vid Sahlgrenska akademien och har själv startat flera bolag.

Ingen framtid för Big Pharma

Låt Pfizer köpa Astra Zeneca men sälj så dyrt som möjligt!

Så säger Thomas Hedner som inte alls oroar sig för läkemedelsindustrins kris. – Big Pharma är ett utdöende släkte. Istället är det dags för innovativa företag och akademiska entreprenörer att blomma.

BEROR läkemedelsindustrins kris på all världens sjukdomar är utrotade eller på att alla möjliga mediciner redan är framtagna? Nej, påpekar Thomas Hedner, professor i klinisk farmakologi och ekonomie doktor. Istället handlar det om en affärsidé som började kollapsa redan för 15 år sedan.

– På 1980-talet köpte Pharmacia upp Leo Läkemedel och LKB-produkter, tio år senare gick man ihop med Upjohn som snart köptes upp av Pfizer. Brittiska Zeneca gick 1999 ihop med svenska Astra. De stora läkemedelsföretagen, Big Pharma, hålls vid liv med konstgjord andning och snart kommer hjärt-lungmaskinen att kopplas på. Men jag menar att det istället är dags att dra ur sladden.

BIG PHARMA bygger på idén att ta fram "blockbusters", läkemedel mot stora sjukdomsområden som säljs för miljarder kronor över hela världen. Ett exempel är magsårsmedicinen Losec.

– Men trots att antalet potentiella läkemedelsmolekyler är närmast oändligt är det inte säkert att så många lämpar sig för behandling av stora folksjukdomar. De sjukdomsområden som kan bli aktuella för framtidens miljardsäljare verkar faktiskt

vara på väg att ta slut, eller i varje fall bli allt svårare att hitta, samtidigt som kraven från samhälle och patienter blir allt hårdare. Exempelvis Pfizer satsar numera nästan bara på säkra kort istället för att försöka hitta nya mediciner för viktiga mindre sjuk-

»... snart kommer hjärt-lungmaskinen att kopplas på. Men jag menar att det istället är dags att dra ur sladden.«

”

domsområden där behandling saknas.

I tillväxtländer som Kina och Indien kan Big Pharma fortfarande tjäna pengar på etablerade storsäljare eftersom marknaderna tidigare varit outvecklade och behoven är stora när deras ekonomier expanderar. Men i Europa där tillväxten är lägre, finns

inte så mycket kvar att hämta för de stora bolagen, menar Thomas Hedner.

Så går läkemedelsutvecklingen då mot en mörk framtid? Inte alls, menar Thomas Hedner, som föreslår två lösningar. Den ena handlar om att satsa på stora bolag i stiftelseägda konstellationer, som i Danmark.

– Några danska exempel är Novo Nordisk och Lundbeck. Eftersom de är stiftelser kan de arbeta mer långsiktigt utan att bry sig om aktiemarknaden och investera i riskfyllda projekt som kan leda till oväntade upptäckter.

Den andra lösningen går ut på att skapa öppna plattformar där forskare, som ägnar sig åt explorativ forskning, kan möta innovatörer med förmåga att utveckla nya produkter. De mindre bolag som bildas kan sedan specialisera sig samtidigt som de har tillgång till ett nätverk av andra företag att samarbeta med. Sådana företag kan ta större risker, snabbt ändra inriktning om så krävs samt arbeta med väsentligt lägre kostnader.

– OCH OM NÅGOT småföretag skulle gå omkull är det förstås synd, men innebär inte massarbetslöshet. De mindre företagen kan också ägna sig åt sjukdomar som Big Pharma inte ser som lönsamma, eftersom de är ovanliga eller drabbar människor i tredje världen. De kan också hitta nya användningsområden för de tusentals substanser som redan finns. Ett klassiskt svenskt exempel är

betablockerarna som ju inte bara kom att användas inom hjärtsjukvård utan även för behandling av en mängd andra sjukdomar som migrän, grön starr och så vidare.

Den här typen av innovationsplattformar finns redan. Några intressanta exempel är de som fokuserar på utvecklingsländernas sjukdomar, som Tuberculosis Alliance, Medicine for Malaria Ventures samt Drugs for Neglected Diseases.

– DESSA BOLAG HAR bara ett femtiotal anställda, att jämföra med läkemedelsjättarna med runt 50 000 medarbetare. Ändå har de skapat fler lovande läkemedelskandidater för tropiska sjukdomar än något annat företag i historien.

När till exempel Pharmacia lades ner i Uppsala för tio år sedan försvann visserligen 3 000 jobb. Men idag är cirka 4 500 personer sysselsatta i mindre och mellanstora medicinföretag och närliggande tjänsteområden, förklarar Thomas Hedner.

– Så låt Pfizer köpa Astra Zeneca, men sälj dyrt och se till att även svenska staten och Göteborgsregionen får en del av kakan. Och använd resurserna till att skapa nya möjligheter för tidigare anställda och unga innovatörer och entreprenörer att starta egna projekt och nya företag!

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG**

Publiceringshets skapar dåliga artiklar

Överdrivna rubriker, hårt vinklade texter och dåligt kontrollerade fakta, det är sådant vi gärna förknippar med kvällspressen.

Men också vetenskapliga tidskrifter har alltmer börjat ta till uppseendeväckande metoder för att synas på en konkurrensut-satt marknad.

ÅR 2010 PUBLICERAR Nobelpristagaren Paul Greengard en artikel i Nature där han påstår att cancerläkemedlet Glivec också har effekt mot Alzheimers sjukdom. Han visar att produktionen av beta-amyloid, som bygger upp senila plack i hjärnan vid denna sjukdom, på ett kraftfullt sätt hämmas av läkemedlet.

Artikeln väcker uppståndelse, även i kända massmedier som exempelvis New York Times. Kaj Blennow och Henrik Zetterberg, professorer i neurokemi vid

Sahlgrenska akademien, får idén att testa om detta håller i patienter som påbörjar Glivec-behandling av andra skäl än Alzheimers sjukdom. De kan snabbt konstatera att inget alls händer med dessa patienters beta-amyloidnivåer och att slutsatsen i Nature-artikeln alltså är fel. De skickar därför en kommentar till Natures redaktion som förmedlar denna vidare till Greengard.

– Greengard svarade att våra resultat var irrelevanta eftersom vi inte använt samma modeller som i hans artikel. Hans försök på möss skulle alltså väga tyngre än våra resultat från riktiga patienter! Eftersom Nature ansåg att en känd Nobelpristagare måste vara mer tillförlitlig än vår forskargrupp tog man inte in vår kommentar. Det gjorde istället den mindre prestigefulla, men inom fältet högt aktade facktidningen Alzheimer's & Dementia, där forskare disku-

terar forskningsresultat utan ambitionen att skapa sensationella rubriker. Alzheimer's Association gjorde även ett reportage om hela historien, där det visade sig att en mängd andra forskare inte heller kunnat upprepa Greengards fynd, men lagt resultaten åt sidan. Redaktören som refuserat vår kommentar ville inte uttala sig. För oss inom alzheimerforskningen har Nature tappat lite i trovärdighet efter det här, medan våra egna tidskrifter känns mer intressanta. Natures systertidskrift Nature Medicine publicerade dessutom bara för några veckor sedan en förfärligt dålig artikel på plasmalipidernas fenomenala förmåga att diagnostisera Alzheimers sjukdom. Denna artikel är helt fel och har dragit ett löjes skimmer över Nature Medicine bland folk som arbetar med dessa metoder dagligdags.

DE RIKTIGT STORA prestigetidskrifterna är beroende av annonser och konkurrerar dessutom med varandra om massmedial uppmärksamhet. Därför är de ständigt på jakt efter något spännande att publicera. Och eftersom en artikel i en riktigt högt rankad tidskrift kan vara det som avgör om en forskare får ett anslag eller en attraktiv tjänst, har också de intresse av att kanske överdriva positiva fynd eller avstå från att redovisa resultat som går emot den egna hypotesen eller gör data mer svårtolkade. Sensationsjournalistiken har därför nått även de högt meriterade redaktionerna på exempelvis Nature och Science.

– Följer man dessa tidskrifter under några år blir man snart ganska trött på alla sjukdomsgåtor som förklaras i artiklar där allt stämmer. Alzheimer-gåtan är löst otaliga gånger och en rolig grej är att vissa grupper publicerar lite olika lösningar om man följer dem över längre tid. Oftast handlar det om att bota alzheimer-möss. Det kan man göra på fler än hundra olika sätt, men inget funkar på människa. Faktiskt är de mindre kända specialtidskrifterna mer tillförlitliga och det är ofta där de verkligt intressanta resultaten presenteras. Den första artikeln om att det är beta-amyloid som ansamlas i hjärnan vid Alzheimers sjukdom

»Av 100 undersökningar kommer exempelvis, rent statistiskt sett, cirka en tjugondel att visa ett positivt resultat som bara beror av slumpen.« PETER JAGERS

kom i den lågt rankade tidskriften BBRC.

Negativa resultat redovisas också alltför sällan, menar Henrik Zetterberg.

– De flesta hypoteser en forskare har är felaktiga. Så måste det vara, i alla fall om man försöker vara lite banbrytande. Men återvändsgränderna är förstås lika nödvändiga att redovisa som framgångarna. Därför är det viktigt att designa sina försök så att resultaten blir tolkningsbara och därmed meningsfulla, oavsett om de är positiva eller negativa.

FORSKNING HANDLAR OM att ställa upp en hypotes som man sedan försöker falsifiera, menar Henrik Zetterberg; ju fler falsifieringsförsök en hypotes motstår desto mer sannolik blir den.

– Amerikanska forskargrupper arbetar lite annorlunda: de ägnar sig mer åt att bevisa en hypotes, vilket kan verka produktivt. Men risken finns att positiva data övertolkas medan negativa svar tillmäts mindre vikt. Själv tror jag inte på något resultat inom Alzheimerforskningen förrän det upprepats av andra forskargrupper, helst med andra metoder.

Ett exempel på en sensationell vetenskaplig nyhet som nyligen fick stor uppmärksamhet, både i facktidningar och i vanliga medier, var den där forskare i socialmedicin påstod att farmors matvanor påverkar barnbarnens risk att drabbas av sjukdom. Artikeln byggde på felaktig hantering av begreppet "statistisk signifikans", förklarar Peter Jagers, professor i matematisk statistik.

Henrik Zetterberg

Peter Jagers

Thomas Lindkvist

– En studie bör utgå från en så kallad nollhypotes, det vill säga att det inte finns något samband mellan exempelvis farmödrarnas matvanor och barnbarnens sjukdomar. Sedan bestämmer man hur säker man vill vara, exempelvis att 5 procent kan bero på slumpen. Om undersökningen sedan ger ett signifikant utslag, alltså ett utslag som är ännu mer extremt än det som hade 5 procents sannolikhet om att inget samband råder, då motsäger det starkt föreställningen om oberoende, och vi kan basunera ut ett statistiskt säkerställt samband. Och då är allt frid och fröjd. Men idag, när det blivit allt enklare att med hjälp av dator göra ett stort antal provningar samtidigt, finns allt större risk att få fram felaktiga resultat. Av 100

undersökningar kommer exempelvis, rent statistiskt sett, cirka en tjugondel att visa ett positivt resultat som bara beror av slumpen.

SLUMPMÄSSIGT POSITIVA resultat är heller inget problem så länge forskaren går vidare och testar resultaten på nytt material. Det hade forskargruppen som undersökte farmors matvanor dock inte gjort utan publicerade en studie enligt principen "den som söker han finner".

– Ett annat problem vi statistiker ofta möter är forskare som använder förenklade modeller på komplicerade förhållanden, exempelvis ger en enkel förklaring till en opinionsförändring, som kan bero på en mängd olika saker. Det är alltså viktigt att forskare är återhållsamma med sina slutsatser.

Inom de exakta vetenskaperna kommer dock fel att förr eller senare rättas till, påpekar Peter Jagers.

– När den kazakiske matematikern Mukhtarbay Otelbayev nyligen påstod sig ha löst ett klassiskt problem inom differentialekvation dröjde det inte länge förrän andra matematiker undersökt beviset som tyvärr snart visade sig felaktigt. Forskningsfinansiering och tjänstetillsättningar har alltmer kommit att kopplas samman med bibliometri men ingenting kan ersätta traditionell vetenskaplig granskning. Peer-review har sina brister men något bättre system finns inte.

Ett skäl till att naturvetare och medicinare har mer bråttom att bli publicerade, än

humanister och samhällsvetare, kan vara att forskning inom dessa områden så snabbt blir inaktuell. Det menar Thomas Lindkvist, professor i historia.

– Inom humaniora och samhällsvetenskap ligger bäst-före-datum ofta många år fram i tiden och konkurrensen är dessutom mindre hård.

ÄVEN OM FORSKARE inom humanvetenskaperna fortfarande oftast skriver monografier har dock trycket ökat på att publicera sig i tidskrifter, gärna på engelska.

– Men det naturvetenskapliga publiceringssättet passar inte humaniora särskilt väl. Visst kan en artikel inom exempelvis arkeologi handla om ett spännande fynd som ifrågasätter tidigare uppfattningar. Men forskning om människan som samhällsvetare handlar oftare om att se nya samband eller ge annorlunda tolkningar av känt material som komplicerar den bild man redan har.

För humanister och samhällsvetare finns en annan fara, menar Thomas Lindkvist.

– Risken är snarare att vi anpassar oss till tidsandan eller det vi tror kan bli publicerat. Ett exempel är forskningen om Engelbrekt, som ju 1434 ledde upproret mot Erik av Pommern. Eftersom vi inte vet särskilt mycket om honom finns stort utrymme för olika tolkningar. Under det nationalistiska 1800-talet uppfattades han som en svensk frihetshjälte; hans staty på torget i Örebro är exempelvis modellerad med Garibaldi som förebild. Senare källkritiska historiker, med Erik Lönnroth i spetsen, såg honom istället som företrädare för en uppåtsträvande borgarklass av tysk härkomst. Under kriget uppfattade somliga historiker honom som en folkledare i klass med Hitler, medan han under det radikala 1960-talet blev jämförd med Mao. Ett annat exempel är en utställning om vikingar som visades på Nationalmuseum i Köpenhamn för en tid sedan där deras betydelse som köpmän betonades. Delar av utställningen visas nu på British Museum där fokus snarare ligger på plundringstågen.

OM OCKSÅ HUMANISTER och samhällsvetare tvingas skriva korta artiklar på engelska i specialtidskrifter, riskerar flera värden gå förlorade, menar Thomas Lindkvist.

– Historia kan ses i ett kort perspektiv där exempelvis nazismen förklaras med den ekonomiska krisen på 1930-talet, eller i ett längre perspektiv där förklaringen ligger i Tysklands bristande demokratiska traditioner sedan flera hundra år tillbaka. De mer komplicerade diskussionerna och andra perspektiv än de anglosaxiska riskerar försvinna i korta artiklar i internationella tidskrifter. Humaniora har dessutom en viktig publik utanför akademien som kan glömmas bort om specialtidskrifter blir det enda viktiga. För historia är en vetenskap som ständigt skapas på nytt, utifrån behov i vår samtid.

Läs även Ann-Marie Pendrills krönika på sid 31.

TEXT: EVA LUNDGREN
ILLUSTRATION: TOMAS KARLSSON

Johan Berg instruerar hur man använder nål och tråd som är tjocka som en femtedels hårstrå. Utbildningen är unik i Norden och lockar studenter från hela Sverige men också från andra länder.

Finlir på högsta nivå

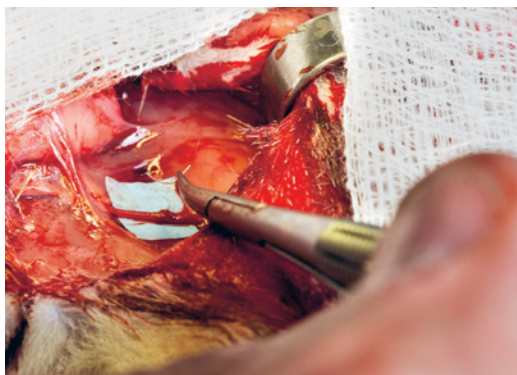
I ett laboratorium på Zoologen sitter åtta läkare och syr i blodkärl och nerver.

De går en specialistkurs i mikrokirurgi som är ett samarbete mellan Naturvetenskapliga fakulteten, Sahlgrenska akademien och Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Utbildningen är unik i Norden.

TYSTNADEN ÄR närmast total i lokalen, det enda som hörs är surret från fläktarna som kör för fullt denna ovanligt varma majdag.

Åtta kursdeltagare sitter i total koncentration vid varsitt mikroskop.

Kirurgen måste vara totalt avslappnad.

Instruktörerna Paolo Sassu från Italien, Johan Berg och Anders G. Nilsson smyger nästan på tå för att diskret hjälpa till och svara på frågor.

Det handlar om kirurgi på blodkärl som endast är 0,8 mm i diameter.

- KURSEN ÄR PÅ fem dagar, förklarar Michael Axelsson, professor vid institutionen för biologi och miljövetenskap, som är en av initiativtagarna till konceptet med mikrokirurgiutbildningar i Göteborg. Förmiddagarna ägnas åt teori och föreläsare är både de lokala instruktörerna och flera nationella och internationella gästföreläsare.

Eftermiddagarna handlar om praktisk övning.

Två kursdeltagare har rest hit ända från Italien, övriga kommer från Umeå, Stockholm, Örebro och Göteborg. Deltagarna är främst neuro-, hand- och plastikkirurger, men kursen lockar också andra professioner. Denna gång finns exempelvis en veterinär bland deltagarna. Trots att kursledarna knappt gjort någon reklam har ryktet spridit sig; höstens utbildning i november är redan fulltecknad.

Den kurs som går just nu är den ena av två utbildningar i mikrokirurgi vid

Göteborgs universitet. Den andra är en doktorandkurs, förklarar Michael Axelsson.

– Doktorandkursen har en motsvarighet vid Karolinska Institutet. Men i Göteborg har vi lagt fokus på lärartäthet: vi antar bara 8 deltagare per kurs och har 2–3 instruk-

»Kirurgen måste vara helt avslappnad och får exempelvis varken röka eller dricka kaffe före en operation.«

”

törer medan samma antal handledare i Stockholm har 16 deltagare att ta hand om. Specialistkursen för kirurger, som går just nu, är däremot unik i Norden.

Första dagen får studenterna lära sig sy i en kirurghandske som är spänd

»Unikt för oss i Göteborg är att vi också erbjuder nervkirurgi, det gör man inte utomlands.«

ANDERS G. NILSSON

”

över en ram, berättar Anders G. Nilsson, chef för handkirurgen på Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

– De börjar med att sy från den lättåtkomliga sidan. Sedan vänder vi på ramen så att de också får träna på att sy där det är svårt att nå. Nästa steg är att öva på kycklingben som vi köpt i en vanlig mataffär.

Andra dagen är det dags för träning på råttor. Ansvar för alla etiska tillstånd och för att djuren är smärtfria och nedsövd ligger på Lars Ewaldsson, veterinär på Laboratoriet för experimentell biomedicin.

– Råttor är bra modeller eftersom de har blodkärl i samma storlek som kärlen i en människohand, förklarar han. Att öva på levande material är viktigt för att verkligen lära sig vävnadens elasticitet så att man inte drar sönder något. Kursdeltagarna behöver också uppleva hur cirkulationen kommer i gång igen i de blodkärl de sy ihop för att se att de gjort rätt.

FÖR ATT SÄTTA sex stygn runt ett kärl på 0,8 mm använder kirurgerna de allra tunnaste trådar, ungefär en femtedel så tjocka som ett hårstrå. Det gäller att vara säker på handen, berättar Anders G. Nilsson.

– Kirurgen måste vara helt avslappnad och får exempelvis varken röka eller dricka kaffe före en operation. Det handlar om att försätta sig i ett närmast meditativt tillstånd och inte minst viktigt är att sitta rätt med stöd för både svanken och för hela armen ända ner till lillfingret. Handen ska vara helt avspänd, de enda fingrar som jobbar är tummen och pekfingret. Artärer är relativt enkla att sy i eftersom muskelvävnaden gör att de behåller formen. Vener är värre, att sy i dem är som att försöka hitta hålet i en sladdrig blöt plastpåse.

Mikrokirurgi kan gälla att sätta tillbaka avskurna fingrar eller till och med en hel hand som huggits av. Men det kan också

handla om cancerbehandling där friska vävnader från exempelvis låret flyttas till det område som är angripet. För att få vävnaden att överleva måste mängder med tunna blodkärl sys samman.

– Men mikrokirurgi används även inom andra specialiteter såsom plastik-, öron-näsa-hals-, transplantations- och neurokirurgi, förklarar Anders G. Nilsson.

KURSEN GÅR OCKSÅ att anpassa efter studenternas skicklighet. De mest avancerade deltagarna ges möjlighet att flytta riktigt små kärl i ljumskarna som försörjer fettväv och muskler, så kallade lambåer.

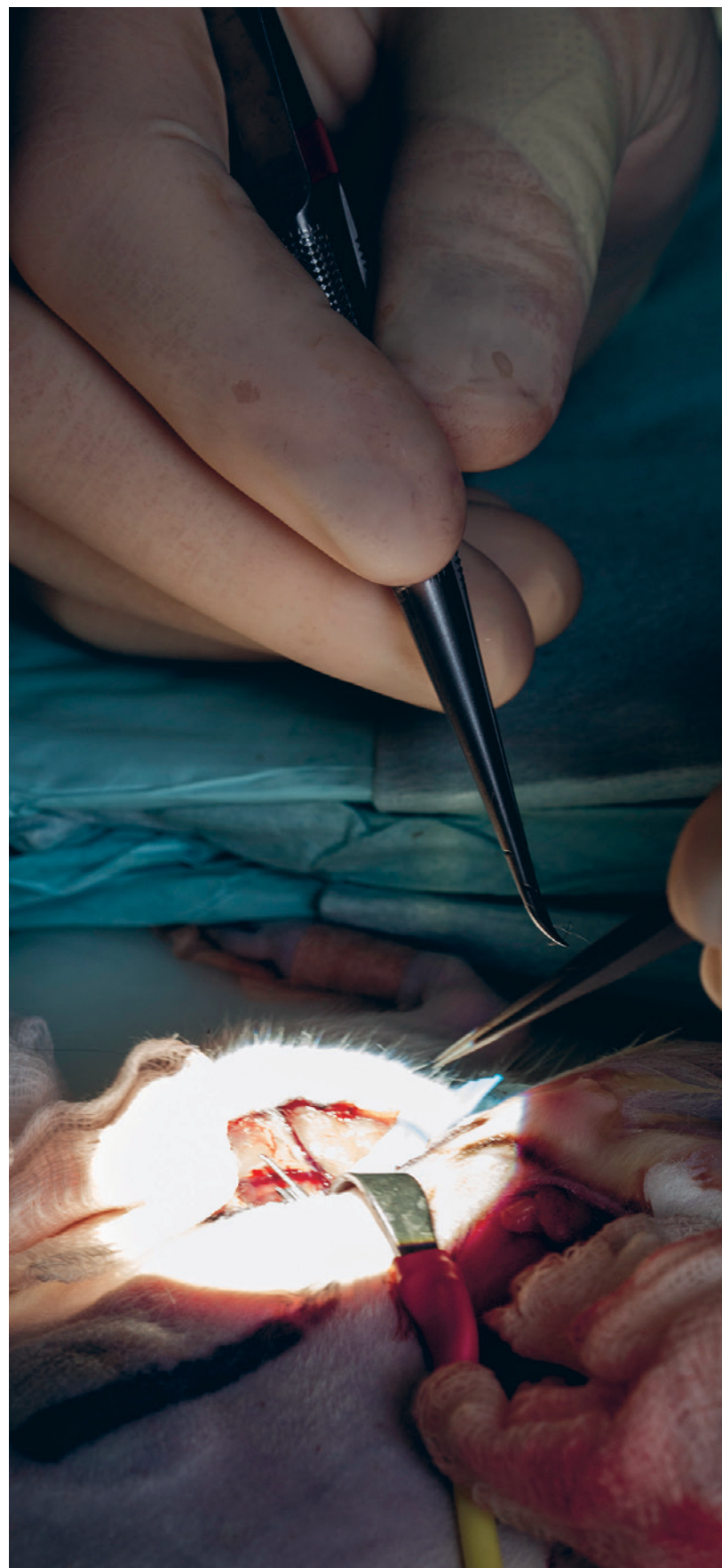
– Unikt för oss i Göteborg är att vi också erbjuder nervkirurgi, det gör man inte utomlands, förklarar Anders G. Nilsson. Då använder vi ännu tunnare nål och tråd, som knappt går att se med blotta ögat.

I labbet finns fem bordsmikroskop men också fyra stora golvmikroskop, uttjänta som kliniska operationsinstrument, men fullt användbara i undervisningen och därför skänkta av Sahlgrenska Universitetssjukhuset. De är mycket dyra i inköp och väldigt värdefulla för kursen men stöldriskan är liten: för att få in de stora mikroskoperna i labbet var man tvungen ta bort dörrkarmen.

Innan den här kursen startade var skandinaviska kirurger tvungna att åka till London eller New York för att få specialistkompetens.

– Vi har en kursdeltagare som skulle ha åkt till USA om inte kursen i Göteborg funnits, berättar Michael Axelsson. Så vi känner verkligen pressen att vara riktigt bra.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Artärer är relativt enkla att sy i eftersom de behåller formen. Vener är svårare, lite som att försöka hitta hålet i en sladdrig blöt plastpåse.

FAKTA

Redan 2010 genomfördes den första doktorandkursen i mikrokirurgi i Göteborg med hjälp av en konsult från Holland. När en uppföljning diskuterades 2012 visade det sig att det fanns ett stort intresse bland kliniskt aktiva hand- och transplantationskirurger för både doktorandkurserna och för att etablera en specialistkurs. Målet med doktorandkursen är att öka kunskapen för dem som arbetar med kirurgiska ingrepp i sin forskning. Den nya

svenska djurskyddslagstiftningen ställer också högre krav på utbildning av personer som arbetar med djur.

Idag går båda kurserna parallellt. Hittills har tre doktorandkurser och tre specialistkurser genomförts. Doktorandkursen stöds av Sahlgrenska akademien och Naturvetenskapliga fakulteten, specialistkursen stöds även av Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Sverigedröm blev sann

I nästan 30 år drömde hon om att få bo i Sverige.

Nu har drömmen blivit verklighet.

Liza Bergström, logoped från Queensland i Australien, är gästforskare i Göteborg sedan två år tillbaka.

Och hon gillar det mesta, till och med vintern.

- **JAG TYCKER OM** naturen och Sverige har en fantastisk natur, säger Liza Bergström på nästan felfri svenska.

Vi träffas i hennes arbetsrum på logopeden på Sahlgrenska Universitetssjukhuset en varm och solig majdag. Fönstren står öppna på vid gavel och utanför grönskar det stora trädet.

Hon bjuder på kaffe. Inte bara för att vara artig mot mig. Liza Bergström har jetlag efter en mycket lång flygresa från Australien dagen innan och behöver koffeinet för att hålla sig pigg.

I 15 år har hon arbetat som logoped, både i hemlandet Australien och i Förenade Arabemiraten. Nu är hon doktorand vid University of Queensland i den australiensiska staden Brisbane men gör alltså sin forskarutbildning i Göteborg.

Här deltar hon i två olika forskningsprojekt. Det ena handlar om patienter som har haft mun- eller halscancer och har svårt att svälja efter tumörbehandling med cellgifter eller strålning. Sväljproblem innebär ofta att man har svårt att äta eller dricka. Då finns speciella övningar man kan jobba med.

DET ANDRA PROJEKTET gäller röst, kommunikation och livskvalitet hos patienter som fått strålbehandling mot cancer i struphuvudet. Det medför ofta att man får sämre röst och en del i projektet är att utvärdera effekten av röstträning hos logoped. Här följer man patienter under lång tid, ibland upp till 10 år.

Liza Bergström, som fyller 40 år i juli, är född och uppväxt i Australien. Hennes pappa är svensk, därav det svenskklingande namnet. Han gick till sjöss som 17-åring och hamnade några år senare i Australien.

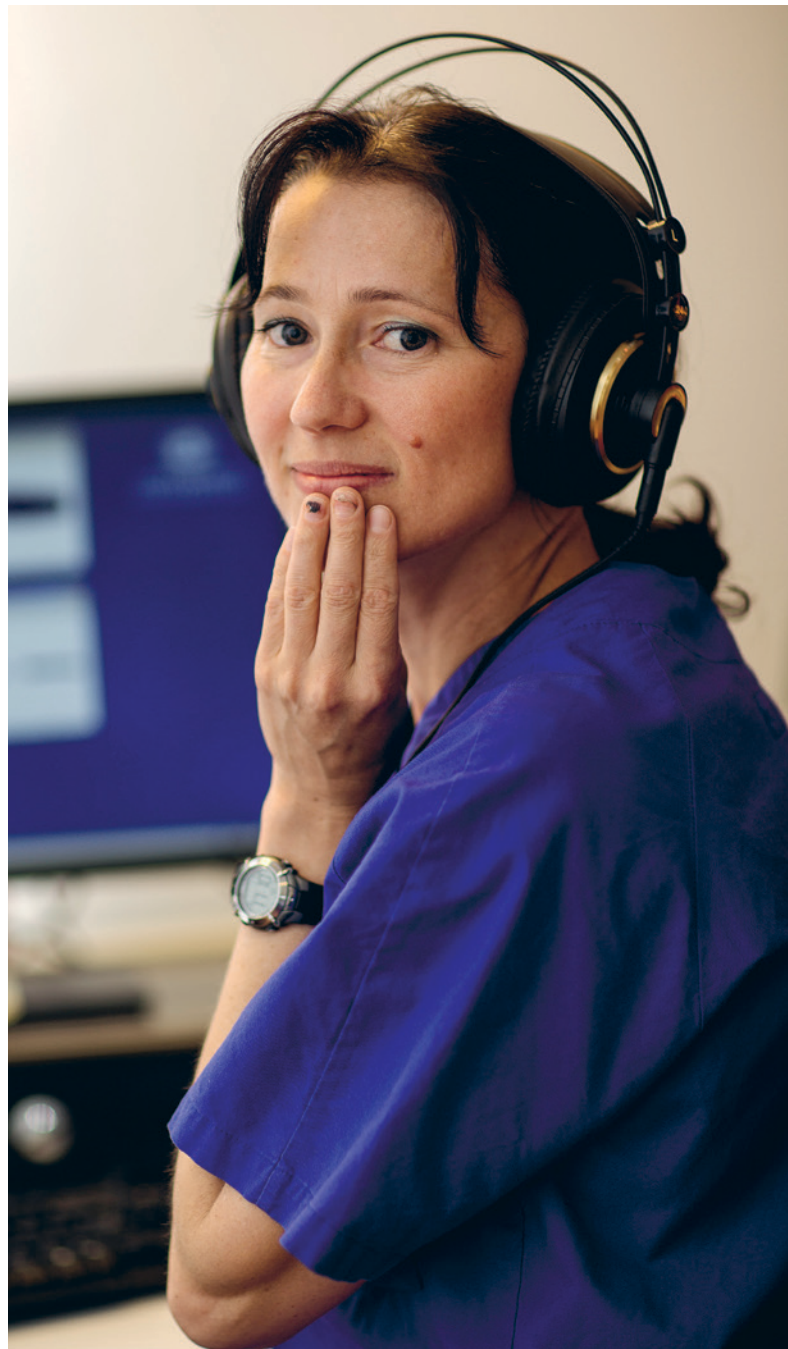
– Där träffade han mamma och ”the rest is history”, säger Liza Bergström och skrattar.

Föräldrarna gifte sig och fick två barn, Liza och hennes bror. När Liza var 10 år tog pappan med sig hela familjen och reste till Sverige och Stockholm. Det var hennes första besök här och hon fick träffa sin farmor och farfar och andra släktingar.

Besöket varade under ett år och 10-åriga Liza gick en termin i svensk skola.

– Jag tyckte det var helt fantastiskt i Sverige. Jag kände att jag ville bo här i ett kapitel av mitt liv. Jag blev så påverkad, på ett mycket positivt sätt.

Sedan dess har drömmen funnits där, att någon gång få bo i Sverige. När hon var

Liza Bergström har utbildat sig till logoped i Australien men forskar nu i Göteborg.

18 år hade hon sparat pengar och reste hit igen. Sedan har det blivit kortare besök vart tredje eller fjärde år.

- **DET HANDLAR OM** så starka känslor som hela tiden har dragit mig tillbaka till Sverige.

Att hennes handledare i Brisbane, professor Liz Ward, samarbetar med professor Catarina Finizia på Sahlgrenska akademien underlättade när Liza Bergström för tre år sedan ville göra sin forskarutbildning här.

Språket var dock ett hinder. Hon läste därför svenska på komvux i ett år innan hon påbörjade utbildningen. Parallellt med studierna i svenska deltog hon i en avancerad

forskarkurs på Göteborgs universitet.

Svenskundervisningen medförde att hon nu också är legitimerad logoped i Sverige och kan arbeta här inom sitt yrke.

Det sätt som guestservice sköter mottagandet av gästforskare beskriver hon som ”excellent”.

– De är jättevänliga och ger bra information och support.

Liza Bergström nämner kurser om språk, kultur och högtider samt guidade turer i Göteborg som några bra exempel. Bostad har hon ordnat själv men hon deltar gärna i en del aktiviteter.

– Varje månad är det internationellt kafé.

LIZA BERGSTRÖM

FÖDD: Rockhampton, Australien.

ÅLDER: Fyller 40 år den 30 juli.

BOR: Göteborg.

BAKGRUND: Utbildning till logoped i Brisbane, Australien. Arbetat som logoped i 15 år.

AKTUELL: Forskarstuderande vid University of Queensland i Australien med placering vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset, enheten för audiologi och logopedi.

FAMILJ: Ensamstående.

INTRESSEN: Att resa. ”Jag tycker mycket om att bo i Europa, det är så lätt att möta andra kulturer och språk. De senaste två åren har jag rest till bland annat Estland, Island, Spanien och Champagneregionen i Frankrike.”

”Att träffa min svenska familj och goda vänner. Jag tycker om hur svenskarna firar högtider som jul och midsommar.”

SENAST LÄSTA BOK: *Det blod som spillts* av Åsa Larsson.

”Jag var med i en bokcirkel i Australien. Vi var åtta kvinnor med olika bakgrund, det var så berikande. Vi träffades varannan månad, åt god mat och drack gott vin. Ibland diskuterade vi boken också... Nu har jag skapat en bokcirkel i Göteborg. Fast här blir det litet mer seriöst.”

FAVORITMAT: ”Vietnamesisk mat tycker jag om. Och svensk mat är spännande. När jag kom till Sverige som 10-åring fick jag ärtsoppa och pannkakor. I loved that! Den maten påminner mig om farmor och farfar.”

Där kan man träffa andra gästforskare, fika och lära sig saker om det svenska samhället. Det är ofta något som är relevant för årstiden. Före påsk, till exempel, åt vi semlor. Vad heter den där dagen – är det fat tuesday?

Vi enas om att det är fettisdagen som hon tänker på.

Själv har hon fått nya vänner genom träffarna på internationella kaféet.

– Det är fantastiskt. Vi brukar hitta på något under helgen, kanske går vi på "friday

»Det handlar om så starka känslor som hela tiden har dragit mig tillbaka till Sverige.«

”

after work”. Vi är ju alla nya i Sverige och man kan känna sig ensam, men det här ger ett bra nätverk.

Liza Bergström tycker det är en stor fördel att ha arbetat både i australiensiskt, kanadensiskt och nu i ett svenskt sjukvårdssystem.

Den forskning hon ägnar sig åt, i Göteborg, handlar om att följa och studera patienten under en tid men också om att försöka förbättra patientens livskvalitet.

– Och så får jag ju bo i Sverige. Det känns fortfarande så exotiskt för mig.

Till och med klimatet uppskattar hon.

– Det är så vackert när det snöar.

I Australien ägnade hon sig mycket åt idrott.

– Jag höll på med beachvolleyboll, triathlon, vattenskidor, wakeboard och touch rugby. Här i Sverige är det ett annorlunda väder så jag sportar mindre här. Jag tänkte att jag skulle lära mig att åka längdskidor men jag är inte så duktig på det. Så nu simmar jag bara, ett par gånger i veckan.

LIZA BERGSTRÖM menar att i Australien är idrottsutövandet mer en social aktivitet än vad det är i Sverige.

– Man kan ha ett idrottslag på sjukhuset till exempel som träffas efter jobbet. Sedan går man och tar en öl efteråt. Det skulle man aldrig göra i Sverige, säger hon och skrattar.

– I Sverige handlar det mer om att vara duktig.

I sommar kommer föräldrar samt bror med familj från Australien till Sverige för att hälsa på och fira hennes 40-årsdag.

– Jag är så glad att de kommer. Särskilt roligt är det att min brors barn följer med. De är 5 och 8 år och har aldrig varit utanför Australien.

TEXT: ANNIKA HANSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

Vi har en vilja men den är inte fri, anser Elias Eriksson.

Fri vilja bara en myt

– I vilket ögonblick valde Breivik att bli Breivik?

Den frågan ställde Elias Eriksson vid en frukostföreläsning under Vetenskapsfestivalen. Ämnet var den (o-)fria viljan.

MYTEN OM DEN fria viljan är stark, påpekade Elias Eriksson, professor i farmakologi, vid en tidig föreläsning på kafé Condoco under Vetenskapsfestivalen. Utan fri vilja blir exempelvis religion ganska meningslöst liksom många politiska ideologier.

– För vänstern är den fria viljan viktig eftersom livet annars kan ses som ödesbestämt och då är det förstås ingen idé att försöka förändra samhället. Också högern tror på den fria viljan, i betydelsen att var och en är sin egen lyckas smed. Själv tror jag att människor visserligen har en vilja, men inte att den är fri.

Elias Eriksson anför tre argument för sin ståndpunkt: Det första bygger på ett berömt experiment av neurofysiologen Benjamin Libet. Han bad sina försökspersoner lyfta ett finger, precis när de själva ville, och mätte under tiden aktiviteten i motoriska cortex i deras hjärnor.

– Det häpnadsväckande resultatet var att hjärnan registrerade rörelsen några millisekunder innan personen bestämt sig för att röra fingret. Det vi upplever som fri vilja är alltså bara en meningsskapande biprocess av hjärnans aktiviteter.

Det andra argumentet är att vi påverkas av saker vi är omedvetna om. Detta utnyttjas inom reklamfilm där ögonblicksbilder av exempelvis läskedrycker kan få oss att köpa en cola, utan att vi egentligen förstår varför.

– Men det viktigaste argumentet är följande: I vilket ögonblick valde Breivik att bli massmördare? Vårt beteende är en produkt av faktorer vi inte rör över, främst gener och uppväxtförhållanden, och exempelvis Breivik var föremål för psykiatrisk vård redan som fyraåring. På vilket sätt är han ansvarig för sina handlingar när han varken valt arvsanlag eller miljö?

Elias Eriksson menar inte att det är fel att sätta människor i fängelse. De behövs för att hålla farliga personer borta från gator och torg. Att ägna sig åt hämnd är dock poänglöst.

Men blir inte livet ganska meningslöst utan fri vilja?

– Nej, snarare tvärtom. Jag blir sällan upprörd över andra människors beteenden eftersom jag vet att de beror på gener och miljöpåverkan. Jag retar mig också mindre på egna brister, jag vet att jag inte kan handla så mycket annorlunda. Så trots att jag inte tror på en fri vilja upplever jag mig kanske ändå som friare än många andra.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Världens första hantverksdoktor

Ulrik Hjort Lassen har bland annat byggt ett lusthus med hjälp av månghundraårig stolpverksteknik.

Världens förste doktor i hantverk heter Ulrik Hjort Lassen. Han har inte bara skrivit en avhandling, han har också byggt ett lusthus med hjälp av månghundraårig stolpverksteknik.

– Det speciella med min forskning är att jag inte bara beskriver hantverket, jag utför det också, förklarar han.

VAD ÄR DET första en snickare måste göra, som vill använda gamla tekniker, när han står där på byggarbetsplatsen med en ritning i handen

och en trave timmer på marken? Det är vad Ulrik Hjort Lassens avhandling handlar om.

– Tvärtemot vad många kanske tror är det då, innan man ens börjat hugga, som många stora och små beslut måste fattas. Först gäller det att sortera timret: De som är vridna eller har många kvisthål, läggs i en hög för att användas som stolpar eller i mindre konstruktioner. Rakt timmer utan särskilt mycket kvist läggs i en annan hög för att användas som bjäkar och sparrar.

Sedan slås ritningen ut. Det innebär att snickaren, på marken eller på ett golv, i full skala ritar upp hur konstruktionen ska se ut.

Timret placeras ut efter markeringarna och sedan ritar snickaren exakt hur stockarna ska sågas eller huggas så att delarna kan fogas samman. Stolparna anpassas till varandra så att också skevheter och andra brister tas med i beräkningen.

– LUSTHUSET ÄR ETT experiment där jag exempelvis använt olika träförbindningar i alla hörn. Stockarna är sedan sammanfogade med dymlingar, en sorts träplugg. Taket är den mest komplicerade delen med olika taklutningar och en hängande kungstolpe i mitten som samlar krafterna från hela takkonstruktionen. Tak är för övrigt jätteintressanta, hur många vet exempelvis att taken på kyrkorna i Skaraborg hör till världens äldsta, några är från 1120-talet?

Ulrik Hjort Lassen är utbildad snickare,

uppvuxen i de sydfynska alperna i Danmark. Det var suget efter kunskap som fick honom att söka sig till Hantverksskolan Dacapo i Mariestad där han blev doktorand 2007.

FÖR SIN AVHANDLING har han studerat allt material om stolpverksteknik han hittat i både Danmark, Tyskland, England och Frankrike, till och med en svensk korrespondenskurs från 1920-talet. Men framför allt har han praktiserat på plats, främst på byggen runtomkring i Europa men också i Japan.

– Eftersom hanverkarnas skicklighet i så liten grad är verbaliserad uppfattas den inte som särskilt teoretisk och kanske därför också som mindre värdefull. Ett av målen med min avhandling är därför att visa att hantverk faktiskt handlar om en kunskap på hög intellektuell nivå. Snickarna gör inte bara på ett visst sätt för att det alltid varit så, utan varje moment har ett exakt syfte.

Praktiken i andra länder har lett till oväntade upptäckter, förklarar Ulrik Hjort Lassen. I Frankrike använder snickare exempelvis ett platt lod som visat sig förvånansvärt använd-

ULRIK HJORT LASSEN

AKTUELL: Disputerade den 3 juni på världens första avhandling om hantverk: *The Invisible Tools of a Timber Framer*: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/35598>.

FAMILJ: Fru och tvåårig son.

BOR: Lomma.

ÅLDER: 34 år.

UPPVUXEN: På Fyn.

Hantverkslaboratoriet startade 2009 med syftet att värda och utveckla hantverkskunskaper till stöd för kulturmiljövårdens praktik. Det ingår i institutionen för kulturvård och ligger i Mariestad.

»Eftersom hantverkarnas skicklighet i så liten grad är verbaliserad uppfattas den inte som särskilt teoretisk och kanske därför också som mindre värdefull.«

”

timret efter linjerna. Och att det är platt gör att man kan komma in och mäta under en stock.

MEN VARFÖR överhuvudtaget studera mång-hundraårig byggnadsteknik, när vi numera har nya material och helt andra sorters verktyg och maskiner?

– Dels handlar det om hantverkarens identitet. Idag är man inte ens snickare utan bara byggare som monterar prefabricerade element. När något oväntat inträffar, och det gör det alltid, är det dock viktigt med

bart i påritningsprocessen.

Lodet ser ut som en åttakantig skiva som hänger från ett snöre med ett hål i mitten.

– Genom hålet kan man se igenom lodet vilket är praktiskt när man ska placera

personer som har djupare kunskaper och därför kan hitta nya lösningar. Men det gamla sättet att bygga är också hållbart, allt material tas tillvara.

FÖR DET LILLA lusthuset, byggt av obehandlad ek från Visingsö, kommer att kunna stå i hundratals år, påpekar Ulrik Hjort Lassen.

– Det gäller bara att hålla syllstocken ovan mark och underhålla taket.

Avhandlingen *The Invisible Tools of a Timber Framer* är visserligen en akademisk produkt. Men det hindrar inte att den också innehåller stegvisa förklarande beskrivningar av hur man bygger med stolpverk.

– Min förhoppning är att kunna göra om den till en lärobok så att forskningen verkligen kommer till praktisk nytta. Vad jag ska göra sedan? Fortsätta jobba som hantverkare.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Passare, lod och vinkelhake hör till de verktyg en snickare använder bland annat för att mäta var timret ska kapas.

Gräver i den varma jorden

Cecilia Sandström förbereder som bäst ett fältprojekt på Sicilien. Det handlar om en boplatz från 600-talet f.Kr.

Vad håller du på med just nu?

– Just nu håller jag på med alldeles för många saker samtidigt, men i skrivande stund förbereder jag ett kortare arkeologiskt fältprojekt som jag och ett par kollegor ska ha i september på västra Sicilien. Vi ska fortsätta arbetet med att frilägga ett hus på en boplatz som kallas Monte Polizzo, från 600-talet f.Kr. Fältprojektet har pågått i både stor och liten skala sedan slutet av 90-talet. Det är otroligt att vi fortfarande har möjlighet att arbeta på den där vackra platsen och med det fantastiska materialet. Vi är faktiskt bland de få universitet i Europa som just nu bedriver fältverksamhet på Sicilien.

Vad är det roligaste med din forskning?

– Det roligaste med min forskning är mötet med Sicilien och hur jag på så många plan blir berörd och inspirerad av ön. Att slås av den varma fuktiga kvällsluften när man stiger ur planet. Att insupa de där underbara dofterna från havet och den varma jorden. Att samlas och möta människor och forskare från olika länder, kulturer och traditioner. Att komma hem till vänner som bjuder på sicilianska specialiteter tillsammans med något lokalt vin, vilket givetvis är det bästa och godaste vinet i hela regionen. Jag känner att jag kommer väldigt

»Genom att studera mönster i det förflutna får vi verktyg att hantera vår samtid.«

”

nära min forskning när jag är där. Mötet mellan mig och andra människor, kulturen, och nya erfarenheter. Sådana möten ägde också rum mellan elymer, greker och fenicier eller andra människor som av olika anledningar vistades på Sicilien för 2 600 år sedan. Jag studerar just människornas möte med sin omgivning och specifikt hur handel var en stor del av den ekonomiska och kulturella utvecklingen på Sicilien under 600–500-talen f.Kr.

Vilka svårigheter ställs du inför och vad kan lösningen vara?

– Jag kommer att tänka på speciellt två svårigheter. Den ena handlar om själva fältarbetet och planeringen av ett fältprojekt utomlands. Oavsett om man bedriver ett projekt i stor eller liten skala, är det otroligt krävande. Det spelar oftast inte så stor roll hur mycket jag planerar för alla konstiga saker som kan hända händer alltid på Sicilien. Ett år när vi kom ner med 25

studenter hade brandstationen i Salemi (staden där vi bor) brunnit ner! Och i det huset där vi alla skulle bo och arbeta hade kommunen inackorderat hela brandkåren. Det löste sig tillslut, det blev lite trångt men väldigt trevligt. Lösningen på alla dessa konstigheter är att försöka behålla lugnet, vilket definitivt inte alltid är så lätt, ta en espresso och skratta åt alltihopa, om det går.

Den andra svårigheten berör min forskning. Arbetsnamnet på min avhandling är *Encountering environments. Ecology, production and trading networks during the 7th and 6th century BC, Western Sicily* och jag studerar alltså handelsmönster mellan olika bosättningar på västra Sicilien genom att undersöka importerad keramik, men också ekologi och naturresursutnyttjande. Jag gör då exempelvis sedimentanalyser från området. Jag är ju ingen naturvetare och känner en viss oro inför att tolka och använda dessa analyser rätt. Men tärning-

en är ju ändå redan kastad eftersom jag har integrerat denna typ av naturvetenskapligt material i min studie och som tur är kommer man långt på att be andra om hjälp.

På vilket sätt kommer samhället att få nytta av din forskning?

– Globala handelsavtal, olika unioner och samarbeten, människors möjlighet att röra sig fritt och mötas, ekologi och klimat. Dessa högaktuella ämnen är inte diskussionsfrågor isolerade till vår moderna tid utan var också högaktuella under antiken. Varför blir exempelvis vissa varor omåttligt populära medan andra varor avfärdas? Varför skapas trender? Och vad spelar samhällsstrukturer för roll när en ny vara integreras i en ny kontext? Genom att studera mönster i det förflutna får vi verktyg att hantera vår samtid. Den antika ekonomin må ha varit enklare till sin natur än dagens kapitalistiska system men mekanismerna är delvis desamma.

CECILIA SANDSTRÖM
DOKTORAND I ANTIKENS KULTUR
OCH SAMHÄLLSLIV

FOTO: JOHAN WINGBORG

Släpp hämningarna!

Vem som helst kan vara kreativ. Men det gäller att släppa hämningarna och frigöra sig från sina begränsningar. Palle Dahlstedt gör detta med hjälp av datorn.

Vad är kreativitet?

– Traditionellt definieras det som förmågan att skapa något nytt som har ett värde. Man kan skilja mellan det som är nytt för mig och nytt för samhället. Mycket forskning och populärlitteratur är fokuserad på hur du får nya idéer, men jag ser kreativitet som en process som kanske inte ens har en tydlig idé från början.

Måste det finnas ett värde i det nya?

– Det är omdebatterat. Vissa kreativitetsforskare hävdar att det är lätt att komma på något nytt men att det ska ha ett värde för att betecknas som kreativt. Andra hävdar att värdet inte kan ingå i en definition. Det som inte är uppskattat nu kan bli det senare. Något kan ges ett stort värde nu och senare visa sig felaktigt. Jag tror att både värdet och det nya uppkommer indirekt under skapandeprocessen.

Hur ser din forskning ut?

– Det som intresserar mig är hur processen ser ut från att jag har en ursprunglig

idé fram till att det finns ett färdigt verk. Idén realiseras i en skiss som jag betraktar, utvärderar och omtolkar till en ny, reviderad idé, som i sin tur blir en ny reviderad skiss. Då skeendet går fram och tillbaka väldigt många gånger mellan dessa former blir verket – oavsett om det är musik, text, bild eller annat – mer detaljerat och varje gång tillförs saker som är nya även för mig. Denna process skrivs det inte mycket om. För mig är den mer intressant än det magiska aha-ögonblicket. Jag har även påbörjat ett arbete med att skapa datormodeller av förloppet, för att testa modellen och för att se hur datorer kan bete sig kreativt. Jag har utgått från mina egna och andras musikaliska skapandeprocesser. Ett annat test är ett projekt med inbjudna tonsättare till Lindbladstudion som dokumenterar sina processer i dagboksform. Mycket tyder på att modellen också är tillämpbar på till exempel teknisk problemlösning. Sedan en tid sitter jag också i styrelsen för den gränsöverskridande stiftelsen Tällberg Foundation. Där finns ett stort intresse för hur mitt tänkande kring kreativitet och improvisation kan vara relevant för till exempel krishantering och beslutsfattande, vilket har fått mig att se min forskning på ett nytt sätt. Det är både fascinerande och

roligt att de för mig specifika konstnärliga frågeställningarna har visat sig ha ett allmänintresse.

Vad är en kreativ forskningsmiljö?

– Du är kreativ om du mår bra. Det är viktigt med tid för eftertanke och tankens fria lek. Forskarens tid upptas mycket av möten och byråkrati som orsakar mycket ställtid. Idag får du lägga mycket av din fritid på arbetet för att komma någon vart. Universitetet måste lita mer på vad forskarna gör och ge dem frihet att testa. Då oväntade saker kan komma ur oväntade situationer, som inte alltid är finansierade, är det viktigt att det finns forskningsfinansiering på olika nivåer.

»Jag tror det handlar om att bli av med sina hämningar, att frigöra sig från begränsningar som inte ligger i problemet eller i själva frågan.«

”

Hur kan man bli mer kreativ?

– ”Dansa som om ingen tittar”, sade Mark Twain. Jag tror det handlar om att bli av med sina hämningar, att frigöra sig från begränsningar som inte ligger i problemet eller i själva frågan. Att sluta tänka på vad alla andra tycker. Jag tror att alla är kreativa från början men att detta ofta hindras och kanske förstörs i uppväxtmiljön.

Kan man undervisa i kreativitet?

– Det handlar om att hjälpa studenterna att hantera, renodla och förverkliga sina egna idéer. Några behöver lära sig landa och andra flyga.

Är den ekonomiskt lönsam?

– Ja, den är både lönsam och nödvändig. Dessutom mår vi bättre. Det är en trevlig känsla att skapa saker. Unga idag växer upp i ett samhälle där teknologin är lättillgänglig. De mår bra av att se sina egna alster och att skapa någonting, vilket även får dem att reflektera.

När känner du dig kreativ?

– Jämt, min hjärna går i spinn hela tiden. Jag är kreativ då jag har tid att leka med idéer och gå vidare med trådar som kommer. Men även när jag är under stor press och inte har tid att pröva alla varianter. Min bank av systematiserade anteckningar kommer då väl till pass.

TEXT: HELENA SVENSSON

FOTO: JOHAN WINGBORG

Palle Dahlstedt är docent i datorstödd kreativitet vid institutionen för tillämpad IT, konstnärlig ledare för Lindbladstudion på Högskolan för scen och musik (HSM) samt lärare i komposition vid HSM.

LUN brister i respekt för läraryrket

Det finns ett regeringsbeslut om att praktikhandledare ska genomgå en handledarutbildning på 7,5 hp, men varför har Lärarutbildningsnämnden (LUN) gett ansvaret för denna kurs till institutionen för sociologi och arbetsvetenskap? Det är obegripligt, menar Göran Brante, lektor i pedagogiskt arbete.

DET ÄR uppseendeväckande att LUN kan förbigå de institutioner vars kärnverksamhet handlar om lärarpraktik. Det är svårt att tro att något liknande kunde ha skett med andra yrkesutbildningar som socionomer, läkare, jurister eller präster. På institutionen för sociologi och arbetsvetenskap bedrivs endast lite forskning om lärares arbete. Finns det kunskap om vilka svårigheter en lokal lärarutbildare kan möta under handledningen av blivande lärare? Finns det en djup, reflekterad kunskap om, och känsla för, den särskilda dynamik som äger rum i klassrum?

LUN HAR BESTÄMT att tre grupper av handledare inom skolverksamhet ska gå samma kurs: handledare för praktikanter, mentorer för nyblivna lärare samt förstelärare. Detta är problematiskt ur kunskapsynpunkt, då de grupper som ska handledas (lärarkandidater, nyblivna lärare

och erfarna lärare) har distinkt olika kunskapsbehov.

När det gäller lärarkandidaterna har vi ett möte mellan en grupp som har aktuella teoretiska kunskaper kring skolverksamhet, lärande och undervisning (kandidaterna, och deras teoretiska kunskaper ökar över tid via deras utbildning), och en grupp som har gedigna beprövade erfarenheter men vars teoretiska utbildning ligger en tid tillbaka (praktikhandledarna). En vanlig anmärkning från lärarstudierande är att deras praktikhandledare är dåligt insatta i de teorier och tankegångar som de studerande har med sig till praktiken, tillika som att praktikhandledarna vittnar om hur intressant det är att få höra det senaste från pedagogisk forskning via de kandidater som handleds. Praktikhandledare ska fungera som brygga mellan lärarutbildningens teoretiska undervisning och den kommande verksamheten för lärarstudenterna. Den kunskap som de blivande praktikhandledarna behöver är att kunna stödja de studerande i deras möte med en klassrumsvärld som oftast inte är så självklar som de blivande lärarna tänker. Praktikhandledarna behöver främst kunskaper kring kopplingen mellan teori och praktik med lärande och undervisning som utgångspunkt.

Deras uppdrag är att hjälpa de studerande med den mycket svåra uppgiften att omvandla teoretiska kunskaper om undervisning och lärande till praktiska verktyg och möjligheter.

»Praktikhandledare ska fungera som brygga mellan lärarutbildningens teoretiska undervisning och den kommande verksamheten för lärarstudenterna.«

MENTORERNA har ett delvis liknande uppdrag i förhållande till nyblivna lärare som inleder sin yrkesverksamhet. Dock vet vi från forskning att de första åren som lärare är prövande med hög andel avhopp, och med extrem fokusering mot planering. Därför är det viktigt att lyfta och stödja tänkande kring planering, men också mot den verksamma vardagens problem som mer handlar om målrelaterat och rutiniserat handlande och samtal om konkreta problematiker i vardagen vad gäller till exempel lärarrollen och elevkontakter.

Förstelärarna, vars uppdrag och kompetens är svårspécifice-

FAKTA
En praktikhandledare är en lärare inom skolan som handleder lärarstudierande under deras praktik.

rad än så länge, ska inte i första hand "handleda" sina kollegor som det uttrycks i kursplanen, utan istället leda verksamhet och skapa nya didaktiska möjligheter. Den kunskap de behöver är i första hand kritisk didaktisk kunskap kring undervisningsprocesser och skolutveckling.

VILKA ÄR SKÄLEN bakom detta val av kursledande institution? Är det devisen att "lärarutbildningen är hela universitetets angelägenhet" (alternativ benämning: Lärarutbildningen är hela universitetets lilla bisyssla)? Devisen i all ära, men den ska inte innebära att vem som helst ska kunna undervisa om vad som helst inom lärarutbildningen. Det borde fortfarande vara vetenskapligt grundad kunskap OCH beprövad erfarenhet som styr vem som genomför yrkesutbildningar. "Respekt för läraryrket" är en av titlarna i den preliminära litteraturlistan för den nya kursen; besluten som nämnden tagit vittnar om motsatsen, avsaknad av respekt för läraryrket.

GÖRAN BRANTE,
LEKTOR I PEDAGOGISKT ARBETE VID
INSTITUTIONEN FÖR DIDAKTIK OCH
PEDAGOGISK PROFESSION

Replik:

Andra institutioner har också kunskap

LÄRARES OCH FÖRSKOLLÄRARES handledaruppdrag är komplext. En kurs för handledare kräver därför en mångfald av perspektiv och kompetenser som finns vid olika institutioner vid Göteborgs universitet.

Detta återspeglas i sammansättningen av den arbetsgrupp, i vilken Göran Brantes institution ingick, som på Lärarutbildningsnämndens (LUN:s) uppdrag tog fram det förslag till handledarutbildning som låg till grund för nämndens beslut att inrätta kursen *Handledning i förskola, skola och fritidshem* (7,5 hp).

BRANTE FÖRUTSÄTTER att beslut om kursansvar är detsamma som beslut om vilka som ska genomföra kursen. Det stämmer inte. LUN

utser kursansvariga institutioner som ska fastställa kursplaner och planera kursens genomförande. Om ytterligare kompetens än den som finns på den kursansvariga institutionen behövs för kursens genomförande ska institutionen bjuda in andra institutioner att medverka. Så har också skett i det här aktuella fallet.

INSTITUTIONEN FÖR sociologi och arbetsvetenskap har relevant vetenskaplig kompetens för kursen och en bred erfarenhet av att framgångsrikt anordna liknande kurser för verksamma lärare.

Det är nämndens samlade bedömning att vi genom att förlägga kursansvaret på denna institution skapar bästa möjliga förutsättningar för att Göteborgs universitet, med start hösten

2014, ska kunna erbjuda lokala lärarutbildare, mentorer och förstelärare en handledarutbildning som svarar mot verksamhetens behov.

Det är tråkigt att behöva konstatera att Brantes inlägg tyder på bristande respekt för den kompetens inom lärarutbildningen som finns på andra institutioner än hans egen.

MARIA JARL
ORDFÖRANDE LÄRAR-
UTBILDNINGSS-
NÄMNDEN

Slutreplik:

Allas ansvar riskerar att bli ingens ansvar

ÄVEN SOCIONOMER, läkare och jurister har komplexa handledaruppdrag, vilka institutioner bör, om statsvetaren Jarl fick bestämma, bära ansvaret för utbildningen av de professionerna? Eller är det endast lärares utbildning som är hela universitetets angelägenhet?

Jarl konstaterar helt riktigt att lärares handledaruppdrag är komplext, men slutsatsen att en kurs för handledare därför måste spridas till flera fakulteter och institutioner vid universitet är förhastad. Ett sådant synsätt kan lätt leda till att viktiga kunskaper och erfarenheter skingras, att klassiska miljöer med ansvar för lärarutbildning försvagas och att respekten för lärarprofessionen minskar. Det som blir allas ansvar riskerar alltför lätt att till slut bli ingens ansvar.

Har andra fakulteter än den utbildningsvetenskapliga ett genuint intresse och djupa kunskaper i lärararbete, eller finns det ekonomiska skäl till att "alla kan" lärarutbilda?

GÖRAN BRANTE

Läsarbrev:

Hur är det med jämställdheten?

I FÖRRA NUMRET AV GU Journalen skrevs det i två artiklar att vi dels fortfarande har en skev könsfördelning bland professorer samt en om att män presterar bättre på den forskarbaserade (och patriarkala) karriärsstegen.

Det som fick mig att höja på ögonbrynet var inte de föga förvånande artiklarna, det var vilken bild GU Journalen valt till omslaget – en ung nyutsläppt manlig professor som åker skateboard.

Låt det vara sagt att jag inte har något emot skateboardande professorer, vad de gör på sin fritid är upp till dem.

MEN DET FICK MIG att börja räkna bilder på män och kvinnor i GU Journalen fyra år bakåt i tiden, varje bild är anknuten till något som berör universitetet; insändare, anställning, forskning eller inflikar.

Och jag kom fram till följande siffror: biologiskt födda män på bild: 879, biologiskt födda kvinnor på bild: 781, 47 procent kvinnor och 53 procent män. Till synes relativt jämställt. Men relativiteten skiftar när vi tittar på enskilda nummer över tid; av 28 räknade nummer var män överrepresenterade i 20. Endast

i två nummer var kvinnor i klar majoritet. Det gör att i tre av de fyra räknade åren har män varit i klar majoritet.

Ett universitet som eftersträvar jämställdhet måste förutom ett tydligt ställningstagande också aktivt arbeta för det. Det innebär att genomgående premiera forskning som bedrivs av kvinnor i hela verksamheten. För även om vi har ett rejält underskott av kvinnliga professorer har vi en uppsjö av docenter, postdoktorer och doktorander som det kan skrivas spaltmeter om. Hur vore det om i nästa tre av fyra år dominerades det av kvinnor i GU Journalen? Det finns ingen anledning att vara nöjd eller klappa sig själv på axeln med att kvinnor inte är så väldigt underrepresenterade, tvärt om – att kvinnor konsekvent är underrepresenterade över tid är bara ett tecken på att vi är långt ifrån ett jämställt universitet.

DANIEL BRANDT

ORDFÖRANDE I GÖTA STUDENTKÅRS HUMANISTSEKTION

Den som vill läsa mer kan gå till Facebookgruppen Höskoleläckan.

Replik:

Ska vi göra världen lite bättre?

VI ÄR IMPONERADE över att du orkat lägga ner så mycket tid på att räkna kvinnor och män på bild i GU Journalen och tackar för att du uppmärksammar ett problem som verkar bestå år efter år.

Frågan är om GU Journalen ska spegla verkligheten som den faktiskt är eller försöka göra världen lite bättre? Om nu 47 procent av bilderna i GU Journalen visar kvinnor, ger vi ju faktiskt en skev bild av att universitetet som mer jämställt än det är; maktstrukturen vid universitetet är fortfarande i stor utsträckning till männens fördel. Men om vårt mål är att bidra till en jämlikare värld verkar bildförhållandena vara ett steg i rätt riktning!

Att få bidra till en jämlikare värld är tilltalande, men vi lyckas

tydligt inte så bra, eftersom vi i så fall borde försöka hitta fler kvinnor att skriva om. Som du så riktigt påpekar finns det gott om duktiga kvinnliga docenter, postdoktorer och doktorander.

Till vårt försvar kan vi säga att bristande jämställdhet hör till de ämnen vi oftast återkommer till i våra artiklar. När det gäller profilen, det större porträtt som finns på förstasidan och på mittuppslaget, har vi som princip att det varannan gång ska vara en kvinna, varannan en man. Därför hade vi en skejtande manlig professor i förra numret och en kvinnlig zoolog i detta.

Självklart välkomnar vi fortsatta diskussioner om tidningens innehåll!

REDAKTIONEN

Den kalla fusionen går igen

VÅREN 1989 publicerade Wall Street Journal på förstasidan överraskande resultat om kall fusion av Pons och Fleischman. Resultaten väckte stor internationell uppmärksamhet och många forskargrupper försökte reproducera och förstå resultaten – som naturligtvis skulle ha stor betydelse för världens energiförsörjning, om de kunde bekräftas. American Chemical Society planerade en session om kall fusion under sitt årsmöte 1989. Lite senare samma vår besökte jag Institute for Nuclear Theory vid University of Washington i Seattle, där jag tidigare varit postdoktor. Jag fick höra att den experimentella kärnfysikgruppen hade fått ett bidrag till denna session refuserat – med motiveringen att eftersom de inte hade sett någon effekt så hade de inte något relevant att bidra med.

UNDER SAMMA BESÖK på UW fick jag också höra om gruppens experiment för att söka efter "femte kraften". De hade upptäckt att gamla resultat av fysikern Eötvös gav små, men möjligen systematiska, skillnader i gravitationskraft på korta avstånd beroende på vilka ämnen som var inblandade. En sådan liten effekt skulle naturligtvis inte påverka vår vardag, men ha stora konsekvenser för vår teoretiska förståelse: Effekten skulle bryta mot ekvivalensprincipen som säger att vi inte kan skilja på acceleration och gravitation. Om den kunde påvisas i noggrannare experiment skulle det troligen leda till en "resa till Stockholm" (uttrycket har lite annan betydelse på en fysikinstitution på USA:s västkust än i Göteborg, inte bara genom antalet kilometer). Experimentet gav nollresultat, det vill säga satte en övre gräns på hur stor effekten skulle vara. Fortsatta experiment bland annat inom gruppen EÖT-Wash har sedan lett till ännu lägre gränser.

JAG HAR OCKSÅ hört Eric Adelberger berätta på ett seminarium om strategin för UW:s kärnfysikgrupp: "We cannot out-Argonne Argonne" – en enskild forskargrupp på ett universitet kan inte tävla med en stor anläggning som Argonne National Laboratory, och Eric drog slutsatsen att de måste välja en inriktning som kunde vara unik, "identifiably ours". En kollega berättade om Eric att han "har den goda smaken att hitta intressanta, relevanta experiment, men också att gå vidare om de inte ger mer". Beskrivningen visar på den svåra balansgången mellan den hängivenhet som krävs för att genomföra svåra komplicerade experiment och att kunna inta ett objektiskt kritiskt utifrån-perspektiv. Inte alla lyckas med det.

En konferensarrangör som refuserar bidrag som inte kunnat reproducera exempelvis kall fusion bortser från betydelsen av både försök att reproducera tidigare experiment och nollresultat. Om

medicinska forskare och tidskrifter väljer att inte publicera resultat av läkemedelstest som inte gett önskat resultat, så kan det leda både till onödig forskning, och kanske till onödigt lidande under framtida utprövning. Att förstå betydelsen av nollresultat som övre gränser är viktigt, inte bara inom grundläggande vetenskaper utan också för allmänhetens förståelse, till exempel av övre gränser för risker med strålning från mobiltelefoner och trådlösa nät. På 80-talet vet jag att vissa tidskrifter, på sina blanketter för granskare, hade en ruta "valuable confirmation" (som förstås inte var den man ville att ens egna artiklar skulle få kryssa i). Jag får ofta påminna studenter om att nollresultat – exempelvis att massan inte spelar roll för hur lång tid det tar för en boll att falla eller att rulla nedför ett lutande plan – också är något som bör antecknas i loggboken: Även nollresultat är resultat!

HUR KOMMUNICERAS forskningsresultat? Referee-granskade tidskrifter är en självklar kanal, men de mest prestigefyllda tidskrifterna är speciellt intresserade av spektakulära resultat. För massmedier och informationsavdelningar är det naturligtvis lockande att lyfta fram just spektakulära resultat, men kanske inte lika naturligt att se till att de åtföljs av den "extraordinära evidens" som krävs för "extraordinära resultat". Under Vetenskapsfestivalens fackdagar 2013 talade Vivi-Anne Perry om *Pimp my science – is it all just PR now*, (www.youtube.com/watch?v=6rOeEFSZs) och betonade dessa risker. Årets upplaga av Vetenskapsfestivalens fackprogram vände sig enbart till informatörer – kopplingen till forskning och forskare riskerar att bli allt svagare. Det är också värt att notera att nyheten om Pons och Fleischmans resultat om den kalla fusionen först publicerades i Wall Street Journal.

BÅDE DEN KALLA fusionen och den femte kraften är nu avkylda forskningsområden, även om Ny Teknik enträget försökt väcka liv i den kalla fusionen – och inte heller visat sig ha det goda omdömet att sluta, trots många analyser som pekar på problemen.

ANN-MARIE PENDRILL
PROFESSOR I FYSIK

Se också: Peter Ekström: www.fysiker-samfundet.se/Fysikaktuellt/2011_2.pdf s 24-25 och *Den blinda tron på kall fusion*: <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/375904?programid=412>.

Åtta skäl att stoppa världsförbättrarprojektet

GU:S STYRELSE HAR beslutat avsätta 300 miljoner kronor till projektet *UGOT Challenges* med syfte att lösa globala samhällsutmaningar. I underlaget, som är utlagt på hemsidan, presenteras idén så här: "Research centres including academics from different disciplines working towards the same goals intend to harness researchers' skills and expertise, creating possibility for ground-breaking developments and enhancing real-world impact."

Att okritiskt snappa upp moderna trender har blivit GU:s paradgren. Inte heller idén att visa dådkraft genom centralt initierade satsningar är originell. Exempelvis har University of Cambridge just gjort detsamma: "By bringing together academics from different disciplines working towards the same goals, these initiatives are harnessing researchers' skills and expertise, resulting in ground-breaking developments and enhancing real-world impact."

Denna gång gick bristen på eget tänkande alltså så långt att vi knyckte syftet, ordagrant, från ett annat universitets hemsida. Så länge inte våra studenter uppfattar detta oblyga plagierande som prejudicerande är väl härmed ingen större skada skedd. Men tyvärr präglas hela satsningen av samma lättvindiga brist på kritisk analys. Här är 8 skäl att avstyra den:

1. Många har fåfängt försökt lösa vetenskapliga problem genom storvulna direktiv uppifrån, som när Nixon förklarade krig mot cancer. Men vetenskapliga genombrott låter sig sällan kommenderas fram. Bäst blir förutsättningarna för att någon inom GU skall göra en upptäckt av global betydelse om man låter forskarna fokusera på problem de själva valt, och samarbeta med andra i den omfattning de själva finner motiverat.

2. Idén att GU:s rektor behöver förmå lärosätets forskare att försöka förbättra världen är förmåten. Många GU-forskare är redan djupt engagerade i viktiga samhällsfrågor, och många arbetar med problem vars lösning skulle kunna få global betydelse. Och också de vars arbete inte omedelbart kan beskrivas i konkreta termer av världsförbättrande, t ex inom konst och humaniora, har säkert valt projekt vars resultat de med fog menar har något väsentligt att tillföra omvärlden.

"Målet är att våra forskare ska vara med och bidra med lösningar på de samhälleliga globala utmaningar som världen står inför", säger rektor. Men GU är inget företag vars FoU-aktiviteter skall samordnas av högsta chefen, och leda fram till ett av samma chef definierat mål.

3. Ett alternativt användande av dessa medel vore att sänka det höga OH-uttaget från externa anslag. Projektet innebär härmed indirekt att rektor sponsrar vissa av henne själv utvalda forskare med medel som andra forskare genererat och som både forskaren och anslagsgivaren tänkt sig skulle användas för andra syften.

Tanken tycks vara att GU:s ledning är bättre skickad än forskarna själva att tänka ut hur tillgängliga medel gör störst nytta. Den idé man nu lanserat – att globala problem skall lösas och GU sättas på kartan – belägger dock inte denna teori.

4. Tanken är att konsortier av forskare skall samverka tvärvetenskapligt. Den enskilde GU-forskare som är nära att ta fram en botande HIV-medicin kan alltså inte komma i fråga för dessa anslag om han/hon inte ser behov av en tvärvetenskaplig ansats.

Att svenska forskare inte själva kan avgöra sitt

behov av vetenskaplig samverkan, och därför bör påtvingas ökad sådan uppifrån, var en tidigare populär villfarelse. Den introducerades av SSF och tillämpades sedan t ex för Linnéanslagen.

Följden blev att forskare avsatte många timmar på att tänka ut fiktiva samarbetsprojekt och betalade väl tilltagna arvoden till internationella byråer för spökskrivandet av ansökningar fyllda av buzzwords som "synergier" och "mervärde". Men oftast gick var och en hem till sig när man väl fördelat rovet.

När nästan alla forskningsfinansiärer i Sverige nu övergivit denna typ av uppifrån framkommenderade grupparbeten är det alltså dags att implementera dem lokalt vid GU. Man bävar inför tanken på alla de arbetstimmar och konsultarvoden som kommer att förlösas på att GU:s forskare konkurrerar med varandra i stället för att ägna sig åt mer fruktbar verksamhet.

»Att okritiskt snappa upp moderna trender har blivit GU:s paradgren. Inte heller idén att visa dådkraft genom centralt initierade satsningar är originell.«

5. I underlaget hävdas att "[c]hallenges facing humanity today are of such a complexity that no scientific discipline can address them on its own".

Detta är inte sant. Man kan lätt lista 1 000 globala utmaningar, inkluderande bot av ebola, renande av vatten och utvecklande av förnybar energi, där de viktiga genombrotten sannolikt kommer att bestå i konkreta upptäckter genererade inom en disciplin.

Rektor har tidigare anfört att "vi inom ledningen tror att det är i gränslandet mellan olika discipliner som förutsättningarna är bäst för de riktigt stora resultaten". Också för detta synsätt saknas grund. Ytterst få Nobelpris har avsett tvärvetenskapliga upptäckter. Och Sveriges enligt URANK fem mest framgångsrika lärosäten är alla specialiserade (KI, Handels i Stockholm, SLU, KTH och Chalmers).

Att spontant framväxande tvärvetenskap kan vara av värde förnekar ingen. Men rektors omotiverade övertro på nyttan av uppifrån dikterad samverkan över fakultetsgränserna har tvingat på oss ett konformistiskt regelverk och en centralisering av makten som vållat GU stor skada. *UGOT Challenges* är uttryck för samma felsyn.

6. Innan man utlyser en ny typ av anslag bör man förvissa sig om att medlen kommer att kunna fördelas på ett rättvist sätt. Vad avser *UGOT Challenges* kan man tvärtom vara helt säker på att bedömningarna kommer att bli godtyckliga.

Redan det faktum att det är konstellationer snarare än enskilda forskare som skall bedömas omöjliggör en rättvis peer review. Men dessutom kommer de projekt som skall jämföras att vara inkommensurabla.

Tanken är att anlita internationell expertis. Men var kan man uppbringa den expert som kan väga ett projekt om etniska konflikter mot ett om vattenrening? Om man så kunde enrollera Kofi Annan, Bill

Gates, Al Gore, Hans Rosling och Bono för detta peer review-uppdrag skulle beredningen bli en tombola.

7. Att rektor bytt ut de kollegiala styrformerna mot en hierarkisk linjestruktur har som väntat påverkat samtalsklimatet vid GU. Benägenheten att rikta kritik uppåt gagnas aldrig av att man för alla högre positioner inom en organisation antingen handplockas av högste chefen eller måste godkännas av densamma.

Till nu har dock den forskare som inte aspirerar på en administrativ karriär kunnat tillåta sig något av den traditionella akademiska frispråkigheten. Utlysandet av frikostiga anslag, för vilka gäller att rektor utser de lyckliga mottagarna, lär dock leda till att nu rådande anda av inställsamhet och försiktighet vinner ytterligare terräng.

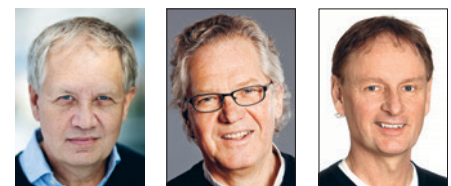
Forskare som med kupad hand köar utanför rektors dörr, ivriga att utverka förmåner, utgör inget tilltalande scenario. Därför bör regeln vara att linjens chefer aldrig skall ikläda sig rollen av alla goda gåvors givare. Skall det alls göras strategiska satsningar bör beslut om dessa tas i öppenhet och i den typ av kollegialt valda organ som vi avskaffat inom GU.

8. Även om reformeringen av GU inneburit att man skrotat de akademiska idealen brukar de flesta fortfarande bekänna sig till principen att forskningen skall vara fri, dvs att forskarna fritt skall välja sina frågeställningar, och framför allt att varje form av politisk styrning är förkastlig. En från rektor påbjuden omfördelning av tillgängliga resurser till sådana projekt som ledningen finner vara *politiskt angelägna* utgör ett förbluffande brott mot denna regel. Trofim Lysenko skulle känt sig som hemma.

TILL HELT NYLIGEN var det lagstadgat att viktiga beslut om forskningens inriktning skulle fattas i kollegialt valda organ. Men *UGOT Challenges* har inte ens skickats på remiss till fakultetsnämnderna. I stället har förslaget "föregåtts av månader med diskussioner på rektors ledningsråd, på chefs- och prefektmöten och i rektors forskarråd".

Att alla dessa av rektor tillsatta chefer och av rektor utsedda rådgivare, under alla dessa möten, avstått från att förklara det uppenbara – att förslaget bör skrotas – är nedslående, men en naturlig konsekvens av GU:s omvandling. När direktörer i privata näringslivet presenterar sina nya idéer för sina underchefer är ifrågasättande sannolikt lika sällsynt. Lojalitet uppåt ingår i uppdraget.

Den autonomi för lärosätena som rektor (i GU:s namn) ofta prisar har kommit att handla om en autonomi för rektor (och hennes alltid lojala styrelse) att agera utan hänsyn till kollegiet. Att denna typ av autonomi lätt urartar till lekstuga borde departementet ha kunnat förutse. Den som undrar varför kollegialt styre är viktigt behöver i fortsättningen bara erinra sig *UGOT Challenges*.

ELIAS ERIKSSON
CLAES DAHLGREN
KRISTOFFER HELLSTRAND

Replik:

Forskarna ska själva hitta samarbeten

SKRIBENTERNA PEKAR på vikten av att det är forskarna som styr valet av problemställningar. Det har de helt rätt i och det är också grundidén.

De förslag som väljs ut inom *UGOT Challenges* är resultatet av en bottom-up process vilket tydligt framgår av utlysningen. Forskarna ska själva hitta de samarbeten som behövs. Bland förslagen identifieras sedan de som definierar globala utmaningar där Göteborgs universitet kan bidra. Urvalsprocessen kommer att baseras på externa experters bedömning av vilka grupper som förväntas ha bäst förutsättningar att utveckla den forskning som svarar mot målbilden.

UGOT Challenges har mötts av stort intresse bland våra forskare. Vid det informationsmöte som nyligen hölls i Torgny Segerstedtsalen deltog fler än 120 personer. Att döma av frågorna finns både en nyfikenhet kring satsningen och en vilja att delta.

MÅNGA AV VÅR tids samhällseliga utmaningar är så komplexa att de förutsätter mångdisciplinära insatser för att kunna lösas. Att Göteborgs universitet väljer att satsa på tvärande forskningssamarbete genom *UGOT Challenges* är en logisk följd av detta. *UGOT Challenges* är samtidigt en konkretion av *Vision 2020* som tydligt aviserar mångvetenskapligt samarbete och vilja till samhällsansvar.

Bakom *Vision 2020* ligger flera års arbete och ett stort engagemang både från medarbetare och externa parter. Att *UGOT Challenges* noggrant diskuterats i rektors ledningsråd och på chefs- och prefektmöten tar jag som intäkt för att frågan tagits vidare av dekaner och prefekter och därmed också diskuterats ute i verksamheten.

Redan idag bedrivs samhällsviktig forskning vid vårt universitet. Vad vi behöver bli bättre på, och vad *UGOT Challenges* är tänkt att stimulera, är att hitta nya och fler mångvetenskapliga samarbeten. Jag ser ingen motsättning mellan forskning som tas fram

av enskilda forskare och det som *UGOT Challenges* syftar till. För att ta HIV som exempel, är upptäckter som kan leda till preventiv behandling självklart grundläggande. Men för att medicinska upptäckter ska nå den stora gruppen individer som berörs och som ofta finns i utvecklingsländer, krävs även kunskap om och förståelse för helt andra ämnen såsom ekonomi, kultur, politik, sociologi, psykologi, historia och religion.

LIKNADE INITIATIV som *UGOT Challenges* har gjorts på andra håll och vi har tillåtit oss att bli inspirerade av universitet som Lund, Cambridge, Newcastle, Århus och Stellenbosch. Tyvärr, vilket författarna till inlägget uppmärksammar, har vi på ett ställe i utlysningen uttryckt våra intentioner på ett snarligt sätt jämfört med ett annat universitet. Detta är förstas olyckligt men på intet sätt avgörande för *UGOT Challenges* som initiativ. Utlysningsdokumentet är information som ska ledsaga våra forskare och inte en vetenskaplig artikel. För korrekthetens skull och efter som den mening det gäller inte har någon betydelse i sig, kommer den att tas bort från utlysningstexten.

UGOT Challenges är en stor satsning men sett till Göteborgs universitets totala budget motsvarar de 50 miljoner kronor som årligen ska anslås inte mer än 0,89 procent av universitetets intäkter. Det är också värt att påpeka att medlen tas av tillkommande forskningsanslag.

Jag ser fram emot att följa den utlysningsprocess som nu startat. I september, som är deadline för intresseanmälan, vet vi mer om hur intresset för *UGOT Challenges* ser ut och vilka forskare som vill vara med.

PAM FREDMAN
REKTOR GÖTEBORGS UNIVERSITET

Slutreplik:

Så fungerar inte akademisk forskning

DET ÄR EN BEFÄNGD tanke att det, i den händelse en GU-forskare upptäcker en ny HIV-behandling, skulle ankomma på just GU att också ta sig an de ekonomiska, kulturella, politiska, sociologiska, psykologiska, historiska och religiösa faktorer som kan tänkas påverka implementerandet. Oavsett vad som står i *Vision 2020* varken kan eller bör det vara ett enskilt lärosätets uppgift att leverera "gränsöverskridande helhetslösningar" på "komplexa samhällseliga utmaningar". Så fungerar inte akademisk forskning.

Att det blir fullsatt när rektor lockar med mångmiljonanslag är givet, och rubbar inte det faktum att *UGOT Challenges* bör avstyras av de 8 skäl som nämnts men ännu inte bemötts i sak.

I GU JOURNALEN 6-12 uttrycker rektor glädje över den ökning av basanslagen hon nu till 100 procent avsatt för *UGOT Challenges*: "Det är också bra att propositionen signalerar betydelsen av fri forskning, det vill säga forskning som inte är örönmärkt och bestämd på förhand". För den stora majoritet av GU-forskare som hon genom örönmärkning av de ökade anslagen nu utestängt från dessa spelar det dock ingen roll om det är Fredman eller Björklund som dikterar vad som är angeläget och hur det skall göras. Och hennes försäkran att "medlen tas av tillkommande forskningsanslag" utgör en klen tröst. Rektors förmodan att *Vision 2020* och *UGOT Challenges* skulle vara förankrade är helt obefogad – åtminstone vad gäller vår fakultet. Ärendena illustrerar härmed vad många förutsåg: att den toppstyrda linjeorganisation hon genomdrev utgör ett dysfunktionellt substitut för det kollegiala styret. GU är ett lärosäte i kris.

ELIAS ERIKSSON, CLAES DAHLGREN OCH KRISTOFFER HELLSTRAND

FOTO: JOHAN WINGBORG

Hallå där, Johan Öberg!

Tillsammans med Andrej Slávik skrev du för en tid sedan en kritisk artikel om Projekt Campus Näckrosen i GP. Nu har du utsetts till projektledare. Har du ändrat åsikt?

– Nej då. Vår kritik handlade om att projektet inte hade en akademisk beställare. Det verkade om att fira Göteborgs 400-hundraårsjubileum än om att skapa ett meningsfullt samarbete mellan konst, humaniora och samhällsvetenskap. Det var heller inte klart vem som skulle betala de höjda hyreskostnader man alltid får i nya hus eller varför Chalmers inte fanns med i planerna.

Har allt detta förändrats nu, menar du?

– Eftersom jag blev inbjuden att arbeta som projektledare kan dessa farhågor inte ha uppfattats

som helt grundlösa, och det här är ju saker man kan arbeta med. Tid finns!

Projektet har ju också kritiserats för att ligga i centrum istället för i förorten, där det skulle kunna bidra till minskad segregering. Hur ser du på det?

– Breddad rekrytering är en olöst och brännande fråga. Den måste få en skärpt formulering. Satsningen på Näckrosen innebär en satsning på att bygga en stark akademisk miljö. Om den blir tillräckligt intressant kan den locka mycket folk, också i förorterna. Breddad rekrytering handlar ju också om att ge människor en anledning att våga satsa på högre utbildningar. Och samtidigt måste vi nog hitta sätt att sänka trösklarna till universitetet

för begåvade personer som inte kommer från akademikerfamiljer.

Projektet har också kritiserats för att förstöra miljön kring Näckrossparken.

– Ja, det finns en oro bland grannar och ett nätverk som menar att staden borde byggas, eller förtätas, på asfalterade ytor och inte ödelägga befintliga grönområden. Jag tror att alla vill att Näckrosenprojektet blir grönt och att man ska minimera intrång på befintliga grönytor. I det här avseendet kan projektet säkert bli ännu bättre. Vi har några äss i ärmen när det gäller detta som jag inte kan gå ut med just nu.

Näckrosprojektet innebär att universitetets konstnärliga och humanistiska fakulteter samlas runt andra kulturinstitutioner i Göteborg. Är det bara positivt? Kan det inte kännas avskräckande för personer som sällan tar del av denna sorts kultur?

– Näckrosen kan bli en inkluderande och välkommande plats varifrån man kan ta sig vidare till kulturinstitutionerna, om man nu skulle uppfatta dem som betryckande och stela. Utbildning är till för det, att hjälpa unga människor erövra samhället, inklusive kulturen. Konsten är ju en seismograf som med sina subjektiva och ibland extrema medel säger något om hur det står till med våra värderingar och med samhället. Konsten behövs som en utmaning i grannskapet till forskning och utbildning.

EVA LUNDGREN

NYA ANSTÄLLNINGAR

ÅSA BÄVERSTAM, opera- och konsertsångerska, är ny lektor i scenisk gestaltning med inriktning musikdramatisk sång.

CLAES GUNNARSSON, cellist i Göteborgs Symfoniker, är ny lektor i musikalisk gestaltning med inriktning interpretation.

PER IVARSSON, trumpetare i Göteborgs Symfoniker, är ny lektor i musikalisk gestaltning med inriktning interpretation.

MONICA LINDGREN, forskare och lärare vid Högskolan för scen och musik, är ny professor i musikpedagogik.

BO ROSENKULL, sångare och pedagog, är ny lektor i scenisk gestaltning med inriktning musikdramatisk sång.

ANNA RUDIN är ny gästprofessor vid Sahlgrenska akademien. Utnämningen är en del av ett nytt samarbete med Astra Zeneca med syfte att stärka forskningen och

läkemedelsutvecklingen inom flera globala folksjukdomar. Anna Rudin forskar främst om respiratoriska, inflammatoriska och autoimmuna sjukdomar.

MIST PORKELSDÓTTIR är ny prefekt på Högskolan för scen och musik. Hon är tonsättare och även verksam som lärare i komposition. Hon har också en omfattande

internationell verksamhet inom exempelvis AEC, Association Européenne des Conservatoires, och ANMA, Association of Nordic Academies.

ARJEN WALS är ny gästprofessor i lärande och utbildning för hållbar utveckling. Han är professor i socialt lärande och hållbar utveckling vid Wageningen University i Nederländerna och Unesco-ordförande inom samma område.

JOHAN ÖBERG är ny projektledare för Projekt campus Näckrosen. Han har ett förflutet som redaktör för Ord&Bild samt har haft olika uppdrag vid Göteborgs universitet,

bland annat inom Litterär gestaltning samt inom Critical Heritage Studies.

UTMÄRKELSER

Sverker Lindblad, **Karin Rönnerman** samt **Magnus Levinsson**, institutionen för pedagogik och specialpedagogik, ingår i arbetet inför det nya nationella skol-forskningsinstitut som regeringen startar

i januari 2015. Den nya myndigheten ska ansvara för att systematiskt väga samman och sprida nationella och internationella forskningsresultat. Målet är ökad kunskap om vetenskapligt väl underbyggda och effektiva metoder och arbetssätt i skol-väsendet.

Stellan Vinthagen, lektor vid institutionen för globala studier, tillträder i juli världens första professor i icke-våld och civilt motstånd. Professuren är förlagd till University of Massachusetts Amherst, USA.

- Det är första gången som min tid i fångelse betraktats som en merit i akademiska sammanhang, påpekar han.

Axel Wenblad har utsetts till hedersdoktor vid Naturvetenskapliga fakulteten för sitt mångåriga arbete för samverkan mellan akademien och både offentliga och privata

aktörer. Han har tidigare varit generaldirektör på Fiskeriverket i Göteborg och är för närvarande ordförande i Världsnaturfondens styrelse.

Sveriges Radios utrikeskorrespondent **Cecilia Uddén** och **Michael Rowlands**, professor emeritus i antropologi och arkeologi vid University College London, har utsetts till hedersdoktorer vid Humanistiska fakulteten. Cecilia Uddén får hedersbetygelsen tack vare sina reportage i Mellanöstern där hon förmedla en förståelse för andra människors liv och verklighet, både i deras utsatthet och desperation, men också i deras glädje och lycka. Michael Rowlands har spelat en betydelsefull roll för utvecklingen av styrkeområdet Critical Heritage Studies, som syftar till att stärka och utveckla den tvärvetenskapliga och kritiska kulturav-forskningen vid Göteborgs universitet.

Sahlgrenska akademien har utsett följande hedersdoktorer: **Helen Cross**, professor vid University College London, Institute of Child Health, forskar om behandling av barn med tidigt debuterande epilepsi och har stora samarbeten med Sahlgrenska akademien och Sahlgrenska Universitets-sjukhuset. **Peter Nordqvist**, general-sekreterare i Hjärtebarnsförbundet, har genom sitt mångåriga engagemang spridit kunskap om medfödda hjärtfel samt skapat betydelsefulla nätverk för berörda professioner inom sjukvård och omsorg. **Marc Pfeffer**, professor vid Harvard Medical School, är en av världens ledande kliniska forskare inom kardio-vasculära interventionsstudier. **Jacob M. Rowe**, professor vid Bruce Rappaport Faculty of Medicine i Haifa, Israel, är en av världens främsta ledande hematologer. **Pauline Mary Rudd**, forskningsledare vid The National Institute for Bioprocessing Research and Training, Dublin, Irland, har lyckats förenkla kolhydratanalys vid Sahlgrenska akademien.

Humanistiska fakultetens pedagogiska pris går till **Christine Quarfood**, universitetslektor i idé- och lärdoms historia. Hon får priset för att under åren ha tagit ett

stort ansvar som lärare och för att ha betytt mycket för att kvaliteten i grund-utbildningen i idé- och lärdoms historia har hållit sig på en stabil och hög nivå.

Anne Farewell, universitetslektor vid institutionen för kemi och molekylärbioologi, får Naturvetenskapliga fakultetens pedagogiska pris 2014.

- Detta är en spännande tid att studera högre utbildning med tanke på de snabba förändringarna i online-kurser, begränsade resurser på universitetet och förändringar i studentpopulationen, säger Anne Farewell som känner sig ytterligare motiverad att utveckla pedagogiken vid sin institution.

Svenska Akademien har tilldelat **Anna Gunnarsdotter Grönberg**, universitetslektor i svenska, Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris för år 2014 på 40 000 kronor. Priset, som instiftades 1985, avser att belöna personer som gjort förtjänstfulla översättningar till eller från svenska språket.

Petra Brembeck, institutionen för medicin, avdelningen för invärtesmedicin och klinisk nutrition, har tilldelats Swedish Nutrition Foundations forskningsanslag för 2014.

På Språkrådsdagen den 8 maj utdelades Erik Wellanders pris för framstående forskning inom språkvårdens område till **Lars Borin** och **Markus Forsberg**, Språkbanken, för deras arbete med det digitala språkverktyget Korp.

Korp är ett system för att söka språkliga data i mycket stora textmängder som har gett språkforskare, språkvårdare och allmänhet starkt förbättrade möjligheter att både överblicka och specialundersöka dagens svenska.

Niklas Mattsson, postdoktor i San Francisco men utbildad vid Sahlgrenska akademien, är mottagare av Alzheimerfondens nyinstiftade pris *Drottning Silvias pris till*

en ung alzheimerforskare. Drottningen delade ut priset i Stockholm den 28 april i samband med Silviahemmets stora inspirationsdag. Priset syftar till att få fler unga forskare att inrikta sig på att hitta ett botemedel mot Alzheimers sjukdom.

Sahlgrenska akademins pris för bästa avhandling 2013 har gått till **Margit Alt Murphy** för *Development and validation of upper extremity kinematic movement analysis for people with stroke. Reaching and drinking from a glass.*

Följande avhandlingsförfattare har också prisats: **Yu Fang**, institutionen för biomedicin, **Björg Kristjánsdóttir**, institutionen för kliniska vetenskaper, **Jakub**

Kwecinski, institutionen för medicin, **Anna Stokowska**, institutionen för neurovetenskap och fysiologi, **Georgios Charalampakis**, institutionen för odontologi samt **Annette Erichsen Andersson**, institutionen för vårdvetenskap och hälsa.

Staffan I. Lindberg, professor i statsvetenskap, är ny ledamot av Sveriges unga akademi.

Ulla Carlsson, föreståndare för Nordicom, har utses till hedersdoktor vid Tammerfors universitet i Finland. Hon har forskat inom medie- och kommunikation sedan

1970-talet och har lagt grunden för ett nordiskt samarbete inom området med globala förtecken. I den svenska Nordicom-verksamheten ingår också the Clearinghouse on Children, Youth and Media, ett samarbete med UNESCO, som är inriktat på att stimulera forskningsområdet genom nätverksarbete och kunskapsförmedling.

Anders Franck, programansvarig på Jonsereds herrgård, är ny ledamot i styrelsen för Svensk presshistorisk förening. Föreningens uppgift är att stödja och stimulera forskning

om massmediernas historia, bland annat genom att ge ut Presshistorisk årsbok och dela ut stipendier. Anders Franck är även ny medlem av Harry Martinson-sällskaps styrelse.

NYA BÖCKER**Etik och pengar hör ihop**

För den svenska allmänheten är det närmast en självklarhet att de som förvaltar våra pengar bör ta hänsyn till etik och miljö. Denna syn får också allt större stöd i lagstiftning och juridisk praxis över hela världen. Men fortfarande är det väldigt få förvaltare som tar sitt etiska ansvar, menar ett antal författare. Och de får stöd av AI Gore som skrivit förordet till boken.

- Yuppie-åren är förbi och det är inte längre ok att förvaltarna bara tänker på pengar. Vi vill ha ut mer än så av livet, och vi vill också tänka på andra, säger Joakim Sandberg, docent i praktisk filosofi vid Göteborgs universitet och en av antologins redaktörer.

Antologin heter *Cambridge Handbook of Institutional Investment and Fiduciary Duty*.

Lisbeth Larsson hyllad med ny bok
Den 11 maj fyllde Lisbeth Larsson, professor i litteraturvetenskap, 65 år. Hon hyllades med festskriften *Liv, lust och litteratur*. Där diskuteras

frågor som: Kan man äta litteratur? Hur betraktas unga kvinnors läsning 2014? Vilken roll spelar feminism i tecknade serier? Vad handlar barnboksklassikern Madicken egentligen om? Bokens tjugonio bidrag handlar också om Sapfo, litterära provokationer, arbetarlitteratur och om lyckoideal i nutida krönikesamlingar.

Isländska sagor på svenska

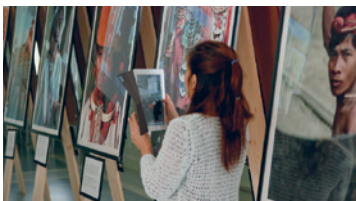
Efter flera års intensivt arbete är de isländska sagorna äntligen tillgängliga i modern version på svenska, danska och norska.

– Det har varit ett roligt sätt att återknyta bekantskapen med min barnbarnslitteratur. Principen har varit att ge sagorna en modern och vårdad språkform i översättningen, säger Kristinn Johannesson, som varit verksam som lektor vid institutionen för svenska språket.

Utgåvan utgör en fullständig översättning av de fyrtio isländska släktsagor och fyrtionio så kallade tåtar som brukar betecknas som islänningasagor. En del av denna litteratur har tidigare översatts till svenska, men här samarbetar ett antal översättare utifrån samma grundtext.

Över 20 översättare har varit engagerade. Personer med anknytning till institutionen för svenska språket och Göteborgs universitet har haft en central roll i projektet.

Vanishing tribes of Burma

Den 20–23 maj visades på Annedalsseminariet en världsunik fotoutställning om etniska minoriteter i Burma. Bilderna är tagna av den amerikanske fotografen Richard K. Diran som under 30 år dokumenterat olika folk i Burma. Också seminarier och föreläsningar arrangerades med medverkan av både burmesiska aktivister och forskare för institutionen för globala studier samt Svenska freds- och skiljedomsföreningen.

Bland talarna fanns Zin Mar Aung som suttit 11 år i fängelse, varav 9 år i isoleringscell, för att under en fredlig protest ha läst en dikt som uppmanade regimen att respektera valresultatet. Sedan dess har hon ägnat sig åt kamp för demokrati och mänskliga rättigheter. 2012 fick hon av den amerikanska regeringen den International Women of Courage Award.

Cin Khan Lian, som startat organisationen Ar Yone Oo, berättade om kampen för drägliga levnadsförhållanden på landsbygden.

– En hållbar utveckling mot fred och demokrati är omöjligt så länge människor går hungriga.

Överst: Mottagare av The Malmsten Award.

Under: Personal vid Graduate School: Anna Elgersson, Maria Calpén, Linda Knape, Marcus Lange, Rickard Bergqvist, Karin Jansson, Madelen Hansson, Tina Alderin Lindbohm.

Examensfest på Handelshögskolan

MORGONMUSIK AV Hindemith inledde den högtidliga ceremonin på Lorensbergsteatern när 145 avgående masterstudenter från nio olika program på Handelshögskolan den 11 juni fick sina diplom och välgångsönskningar från lärarna vid the Graduate School.

Inledningstalade gjorde professor Richard Bergqvist, the Graduate Schools föreståndare.

– Jag kommer inte ihåg så mycket från min egen examen här för cirka 10 år sedan, men jag minns att jag tänkte att det måste vara förfärligt varmt i de kåpor lärarna hade på sig. Jag har fyra råd att ge alla er som nu tar examen: var tacksamma för allt ni fått i livet – tacksamhet ger perspektiv på tillvaron, var ärliga och respektfulla mot andra människor, utveckla era originella sidor – det är det som behövs på arbetsmarknaden. Och inse att ingenting varar för evigt. Sit vis vobiscum, eller som man säger på engelska: May the force be with you.

Prorektor Helena Lindholm Schulz påminde om att de nyexaminerade studenterna kommer att möta en internationell arbetsmarknad med globala utmaningar.

– **DENNA DAG PASSERAR** ni gränsen mellan att vara student och att vara alumn vid universitetet. Låt detta vara en dag, inte bara full av festligheter, utan också av reflektion. Det krävs kunskap, utbildning och forskning för att lösa världens många problem, samt det kritiska tänkande och den eftertanke ni står för.

Stiftelsen Richard C. Malmstens minne ger sedan 1997 pris för bästa masteruppsats i olika ämnen. Prissumman är på 10 000 kronor per person och delades ut av stiftelsens ordförande Johan Malmsten.

Avslutningsvis spelade Gothenburg Symphony Brass Quartet musik av Orlando di Lasso samt av Johan Sebastian Bach.

Masterprogrammen vid Graduate School startade 1997 under namnet Graduate Business School och var först tre terminer långa, men är sedan 2007 på fyra terminer. Första högtidliga diplomeringen ägde rum 1998. Utbildningarna är pionjärer när det gäller masterprogram som i sin helhet sker på engelska. De flesta internationella studenter kommer från Kina, Grekland, Tyskland och USA.

TEXT: EVA LUNDGREN

FOTO: MARCUS LANGE

Snart semester. Vad är ditt bästa tips för att komma ner i varv?

– På semestern kan jag träna mer och det är alltid bästa sättet för mig att bli av med stress. Att inte ställa väckarklockan utan låta kroppen själv bestämma när den vill vakna (fast ibland blir det so- nen eller fiskmåsarna som bestämmer i alla fall). Att lämna tomma luckor i planeringen och ta några dagar bara som de kommer.

Linda Flores Ohlsson

Lektor i spanska vid institutionen för språk och litteraturer

– Långa sovmornar, många böcker – gärna om historiska personer eller händelser – och en hel del fysiskt arbete runt huset. Då brukar allt vad fördelningsmodeller, OH och bokslut heter försvinna till en undanskymd vrå av hjärnan. Sommaren är den tid på året då jag försöker leva upp till mitt motto: Happy wife – happy life.

Mattias Goksör

Prefekt vid institutionen för fysik

– Jag tycker att tid vid vatten, vilken sort som helst, har en bra effekt på en stressad hjärna. Att få vara barnslig är ett annat tips. Fiska småkrabbor vid stranden och sedan släppa tillbaka med ett "krabbrace" är otroligt kul och ett väldigt bra sätt att glömma både tid och rum.

Helena Backlund Wasling

Forskare vid sektionen för fysiologi

– Lägg in ett autosvar i ditt e-postsystem och uppsök en plats som saknar eller har dålig internetuppkoppling. Ta med några romaner, en musikspelare och några människor du håller kära.

Håkan Thörn

Professor i sociologi vid institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

– Fastna inte hemma i planering och packning. Ta med tält, god mat och en bok, sov ute, känn på friheten och bestäm därifrån vad semestern ska handla om, till exempel att följa vädret, plocka svamp till middag, klättra sig varm, svalka sig i en sjö och dricka vin vid en eld.

Camilla Pettersson

Innovationsrådgivare vid forsknings- och innovationskontoret

Festlig installering av professorer

Den 9 maj var det fest i konserthuset. Då installerades hela 56 nya professorer vid Göteborgs universitet. Rektor Pam Fredman betonade universitetets samhällsansvar och de många talarna gav glimtar från olika vetenskapsområden.

SITT VÄLKOMSTTAL berättade rektor Pam Fredman om ett besök nyligen i Boston, där samtliga forskare också undervisar på alla nivåer. I Sverige är det istället vanligt att universitetsanställda "köper sig fria" från undervisning, eftersom det inte uppfattas som särskilt meriterande.

– Men det är studenterna som är framtiden och att ge högklassig utbildning måste vara lika viktigt som att forska!

Linda Boström, vice ordförande för Göteborgs universitets studentkårer, påminde om att denna dag också var den internationella flyttfågeldagen.

– Stegvis sätter ni luft under våra vingar, luft som lär oss att även vi kan vara kapabla och kraftfulla flyttfåglar som kan flyga över bergskedjor.

Men vad vore en professorsinstallation utan Högskolan för scen och musik? Frida Hagman och Caspar Engdahl sjöng Mozart, Puccini och Lehár medan Alida Fabris spelade Faurés impromptu på harpa. Som sista inslag sjöng Göteborgs akademiska kammarkör bland annat Sommarpsalm.

Dagen avslutades med mingel, mat och musik. Vad sägs om exempelvis pestogrillad kyckling, cheddarostpaj och sotad laxrygg?

TEXT: EVA LUNDRÉN

FOTO: JOHAN WINGBORG

PER-ANDERS NILSSON, professor i musikalisk gestaltning med inriktning mot ljud- och medieproduktion:

– Jag började lyssna på Jimi Hendrix när jag var 13 år, så redan då började kanske min bana mot att bli professor. Men forskarvärlden lärde jag förstås inte känna förrän långt senare. En äldre kollega fick mig att börja studera musik och göra något mer av mitt intresse och efter en serie händelser har jag till slut kommit hit.

När du ser tillbaka, vad fick dig att bli professor?

PIA WILLIAMS, professor i pedagogik:

– Under mina studier har jag träffat många goda förebilder som fått mig att hela tiden vilja läsa vidare. Men allra roligast är ändå alla möten med barn, det är nog de som gjort att jag blivit professor.

UTA SAILER, professor i psykologi:

– Mänskligt beteende hör till de viktigaste man kan studera. Våldigt många olika aspekter ryms inom fältet, som befinner sig på gränsen till medicin och biologi. Att jag blev professor beror nog dels på min mans stöd, dels på att jag haft förmånen att samarbeta med många kunniga och inspirerande personer.

STAFFAN LARSSON, professor i datalingsvistik:

– Efter att jag disputerat hamnade jag i en sorts kris, jag var allmänt trött och visste inte vad jag ville. Men så fick jag en postdoktors-tjänst på fyra år som gav mig tid att tänka ut nya idéer. Det var en lyx som jag gärna unnar andra, som gav mig perspektiv på tillvaron och lust att fortsätta forska.